

Euroopa Komisjon
Keskkonna peadirektooraat

Jäätmekava koostamine

Metoodiline juhend

Mai 2003

Euroopa Jäätmete ja Materjaliringluse Teemakeskus

Sisukord

SISUKORD	2
1 SISSEJUHATUS	4
1.1 Käesolev dokument	4
1.2 Miks jäätmekava?	5
1.3 Tüüpilise jäätmekava ülesehitus	6
1.4 Kava koostamise protsess ja arutelu avalikkusega	8
2 ÕIGUSRAAMISTIK	11
2.1 Õigusaktid jäätmete kohta	11
2.2 EL jäätmehoolduse põhimõtted	17
2.3 Muud asjaomased EL õigusaktid	23
3 ÜLDKAALUTLUSED JÄÄTMEKAVA KOOSTAMISEL	24
3.1 Kava rakendusala määratlus	24
3.2 Kava koostamises osalejad	25
3.3 Teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine	30
3.4 Kava koostamise ajagraafik	30
3.5 Suhted muude kavade ja poliitikavaldkondadega	31
4 SEISUNDIOSA	34
4.1 Jäätmekogused	35
4.2 Jäätmete kogumine ja töötlemine	39
4.3 Majandus ja rahastamine	40
4.4 Otsuse ja eelmiste eesmärkide hindamisalus	41
5 PLANEERIMISOSA	43
5.1 Planeerimise eeldused	44
5.2 Eesmärkide seadmine	46
5.3 Jäätmehooldussüsteem planeerimisajal – tegevuskava	50

5.4	Jäätmekava võimalikud rakendusmeetmed	56
5.5	Pikaajaline areng	63
6	KASULIKUD VEEBILEHEKÜLJED JA TRÜKISED	65
6.1	Lisateave	65
6.2	Juhised	66
6.3	Riikide jäätmekavad ja -strateegiad	68
6.4	Trükised	70

1 Sissejuhatus

1.1 Käesolev dokument

Olemus

EL õigusaktidega nõutakse, et iga liikmesriigi pädev asutus koostaks ühe või mitu jäätmekava kooskõlas asjaomaste EL direktiividega. Nende direktiivide nõuete kohaldamine riigi jäätmekavasüsteemi rakendamisel on iga üksiku liikmesriigi kohustus. Jäätmekavade koostamine on saanud kõigis EL liikmesriikides avaliku planeerimise alaliseks osaks.

Käesoleva juhendi eesmärk on anda töövahend jäätmekava koostamiseks ja edendada seostatumat ja asjakohasemat planeerimistava kõigis EL liikmesriikides kooskõlas asjaomaste EL õigusaktide nõuetega.

Käesoleva juhendi peamine sihtrühm on jäätmekavade koostamise pädevad asutused, s.o riikide valitsused ja keskkonnakaitseasutused ning kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused. On selge, et jäätmekavade koostamise keskpunkt on siiski riigi ja kohalikul/piirkondlikul tasandil erinev ning seda tuleks dokumendi lugemisel arvesse võtta.

Lisaks sellele on kava koostamisel oluline osa mitmetel tegelastel: poliitikud, haldustöötajad ja -planeerijad, töövõtjad, erinevad avalikud organisatsioonid, üldised huvirühmad ja lai avalikkus. Iga rühm võib leida käesolevast dokumendist mõne osa, mis neile erilist huvi pakub.

Juhend on üldiselt kohaldatav ja seda võib kasutada nii riigi jäätmekavade koostamisel EL liikmesriikides kui antud riigi kohaliku omavalitsuse või piirkonna kohalike jäätmekavade koostamisel. Nii laia eesmärgiga juhendi koostamine ei ole kerge ülesanne. Seetõttu on paljudes osades viide haldustasandile, mille suhtes esitatud tingimused kehtivad. Piirkondlike/kohalike jäätmekavade nõuded riigi tasandil on käesolevast dokumendist välja jäetud, kuid mitmes kohas on nimetatud vajadust neid nõudeid arvesse võtta.

Juhendi on Euroopa Komisjoni algatusel koostanud Euroopa Jäätmete ja Materjaliringluse Teemakeskus. Selles ei väljendata komisjoni ametlikke seisukohti ega kehtestata menetluslikke nõudeid ega tehta nende kohta ettepanekuid.

Ülesehitus

Juhendis on ülevaade üldpoliitikast ja põhimõtetest, mida kohaldatakse ELis planeerimise suhtes jäätmehoolduse valdkonnas. See hõlmab ülevaadet kehtivatest õigusaktidest ja mõnes valdkonnas on esitatud ELi ja mitmete liikmesriikide raamistikus loodud jäätmekavade koostamise praktilised meetodid. Lisaks sellele esitatakse järkjärgulise mudeli raamistik, millest võib olla kasu üksiku jäätmekava koostamisel.

Juhendis on kõikjal kastid näidetega jäätmekavade või muude juhendite kohta ning viited jäätmekava koostamisega seotud asjaomasele teabele. Lisaks sellele on 3., 4. ja 5. peatükis kontrollnimekiri asjaomaste küsimustega, mida peaks kava koostamisel arvesse võtma.

Dokumendi lõpus on esitatud lisaabivahendina põhiviidete nimekiri, sealhulgas kasulikud veebileheküljed.

1.2 Miks jäätmekava?

Jäätmekaval on säästva jäätmehoolduse saavutamisel võtmeroll. Kava peamine eesmärk on anda ülevaade jäätmevoogudest ja nende käitlemise võimalustest. Konkreetsemalt on selle eesmärk anda planeerimisraamistik järgmise tarvis:

- Vastavus jäätmepoliitikale ja eesmärgi saavutamine: nii riigi kui kohalikud/piirkondlikud jäätmekavad on tähtsad vahendid, mis aitavad kaasa jäätmehooldusvaldkonna poliitikate ja eesmärkide rakendamisele ja saavutamisele riigi ja Euroopa Liidu tasandil.
- Jäätmete üldomadused ja piisav jäätmehooldussuutlikkus: jäätmekavas on jäätmevoogude ja käideldavate jäätmekoguste üldiseloostus. Lisaks aitavad need kaasa sellele, et oleks tagatud suutlikkuse ja kogumise ning käitlussüsteemide vastavus hooldatavatele jäätmetele.
- Tehnoloogiliste meetmete kontroll: jäätmete üldiseloostus tagab valdkondade kindlaksmääramise, kus tuleks võtta tehnoloogilisi meetmeid teatavate jäätmeliikide kõrvaldamiseks või minimeerimiseks.

- Majanduse ja investeerimisnõuete üldiseloostus: jäätmekava rajab tee kogumiskavade, jäätmekäitluse jne toimimiseks vajalike finantsnõuete selgitamiseks. Selle alusel saab jäätmetöötuskavas kindlaks määrata edasiste investeeringute vajaduse.

Kuna paljude jäätmehooldusprobleemide lahendamiseks on vaja mitmete osaliste/asutuste kaasamist, aitab seostatud planeerimine vältida asjatut kattuvust ning toob kasu kõigile osalistele nende töös.

Jäätmeküsimuste kasvav keerukus ja EL direktiivides kehtestatud standardid sisaldavad suurenenud nõudeid käitlusrajatiste sobivusele. Paljudel juhtudel tähendab see suuremaid ja keerukamaid jäätmetöötusrajatise, mis tingib mitmete piirkondlike üksuste koostöö nende tehaste loomisel ja toimimisel. Suuremahulise ja laiemat piirkonda hõlmava rajatise eeliste ära kasutamiseks pakuvad sageli teenust kohalike omavalitsuste vahelised üksused või eraettevõtjad. See on mõttekas eelkõige nende jäätmevoogude või jäätmekäitlusmeetodite puhul, mis nõuavad kalleid suuri seadmeid, näiteks põletusrajatiseid.

1.3 Tüüpilise jäätmekava ülesehitus

Jäätmekava või -strateegia ülesehituseks puudub kindel mudel. Kava ülesehituses oleks siiski soovitatav kasutada võtmeelementidena kahte osa – *olukord* ja *eesmärgid*.

Jäätmete raamdirektiivis on kehtestatud terve rida jäätmekava nõudeid. Lisaks sellele on paljudes muudes EL direktiivides nimetatud mõnda osa, mis peab kavas sisalduma. Euroopa õiguslikku alust on üksikasjalikumalt käsitletud 2. peatükis.

Riigi jäätmekaval on sageli strateegiline olemus, kuigi sel on tihti teatavad eesmärgid, kusjuures *piirkondlik* või *kohalik* kava on rohkem tegevusele suunatud – see on tegevuskava olemasolevate kogumissüsteemide, käitlusrajatiste jne üksikasjalike kirjeldustega.

Riigi jäätmestrateegia/kava või piirkondlikud/kohalikud jäätmekavad võivad siiski sisaldada laialdasemaid meetmeid sõltuvalt siseriiklikest õigusaktidest ja jäätmepoliitikast, mida kohaldatakse piirkondlikul või kohalikul tasandil.

Kastis 1.1 on näide jäätmekava võimalike osade kohta. Samas tuleb märkida, et jäätmekava võib üles ehitada ka teisiti.

Kast 1.1 Jäätmekava osad

Taust

1. Üldine jäätmeprobleemistik
2. EL õigusaktid
3. Siseriiklikud õigusaktid
4. Riigi jäätmepoliitika ja valdavate põhimõtete kirjeldus
5. Konkreetsetes valdkondades kehtestatud eesmärkide kirjeldus
6. Konsultatsioonide tulemused

Olukord

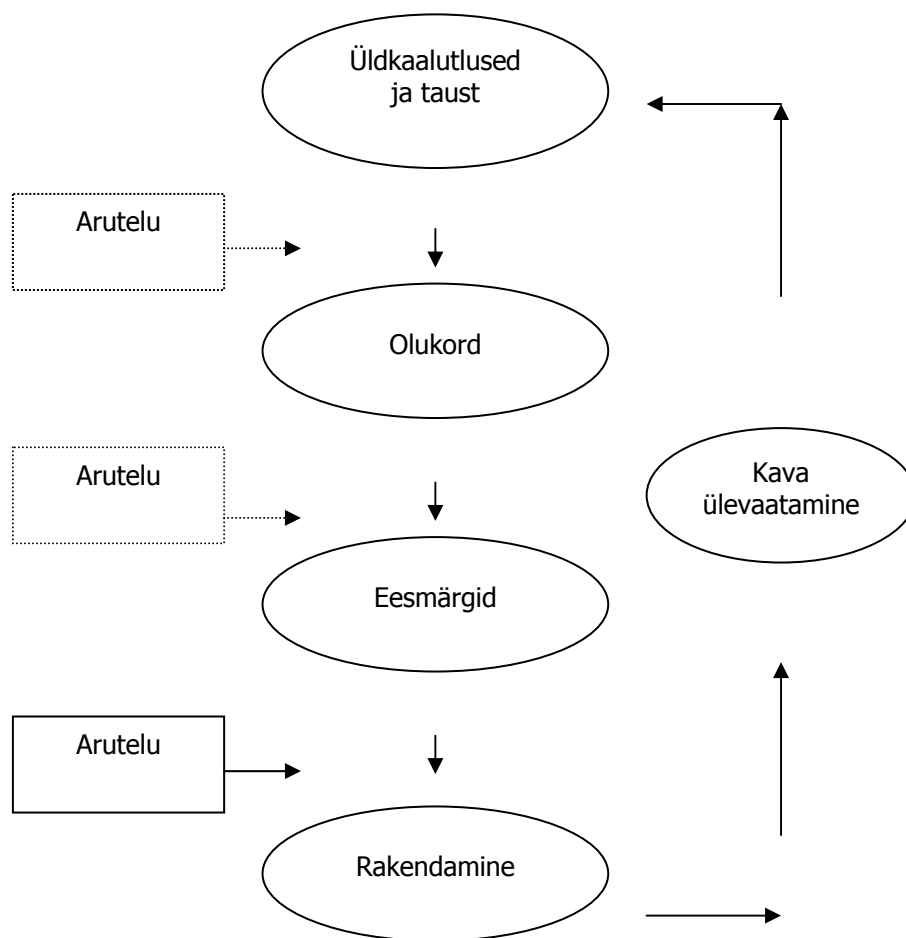
1. Jäätmekogused, näiteks
 - a) jäätmevood
 - b) jäätmeallikad
 - c) jäätmehooldusvalikud
2. Jäätmete kogumine ja käitlus
3. Majandus ja rahastamine
4. Hinnang eelmistele eesmärkidele

Eesmärgid

1. Kava koostamise eeldused
2. Eesmärkide määramine, näiteks
 - a) jäätmevoogude osas
 - b) jäätmeallikate osas
 - c) jäätmehooldusvalikute osas
3. Tegevuskava, sealhulgas meetmed eesmärkide saavutamiseks
 - a) kogumissüsteemid
 - b) jäätmehooldusrajatised
 - c) vastutus
 - d) majandus ja rahastamine

1.4 Kava koostamise protsess ja arutelu avalikkusega

Jäätmekava koostamise protsess on tsüklikline, s.t põhimõtteliselt on tegemist pideva protsessiga, kus kava või strateegia vaadatakse korraliselt üle. Protsessi võib jagada kuude etappi: üldised kaalutlused, olukord, eesmärgid, arutelu, rakendamine ja kava läbivaatamine. Koostamisprotsess on esitatud joonisel 1.1.

Joonis 1.1 Kava koostamise protsess

Üldkaalutlused ja taust

Alustuseks algatatakse jäätmekava koostamine ja võetakse kokku kõik eeldused. Selles etapis määratakse kindlaks kava ajavahemik ja selgitatakse kõik muud kava rakendusala piirid. Siin on tähtis avalikkuse osalemine. Kes peaks olema kava koostamisse kaasatud ja kuidas? Kehtestatakse kava koostamise ajagraafik ja tööplaanid. Lisaks sellele võetakse arvesse seoseid

muude kavadega, näiteks ruumilise arengukava ja energia arengukavaga. Üldkaalutlused on esitatud käesoleva dokumendi 3. peatükis.

Jäätmekava taustaosa sisaldab kaalutlusi seoses EL jäätmehoolduspõhimõtetega ning kehtivaid ja kavandatavaid uusi EL direktiive. EL õigusraamistik on esitatud 2. peatükis.

Olukord

Selles etapis kogutakse kokku kõik andmed ja kogu teave jäätmehooldusvaldkonna praeguse olukorra kohta ja analüüsitakse saadud andmeid ja teavet. Seejärel antakse hinnang olemasolevale jäätmehooldussüsteemile, s. o määratakse probleemid, mis on seotud olemasoleva süsteemiga, ning samuti võimalikud lahendused neile probleemidele. Selles etapis tuleb vastata järgmistele küsimustele: kas olemasolev süsteem vastab kehtestatud eesmärkidele nüüd ja tulevikus (näiteks ELi nõuetele) ja kui ei vasta, kuidas saab süsteemi edasi arendada? Olukorraosa on esitatud 4. peatükis.

Eesmärgid

Eesmärgid koostatakse EL ja siseriiklike nõuete, olukorraosa ja edasiste arengute eelduste alusel. Keskne element on poliitiliste eesmärkide kindlaksmääramine, näiteks jäätmevoogude või -käitluse prioriteedid, ja näitajate väljatöötamine eesmärkide saavutamise kontrollimiseks. Teine keskne element on hinnang sellele, kuidas neid eesmärke kõige tõhusamalt saavutada. Selleks tuleb valida asjakohased meetmed ja vahendid kava või strateegia rakendamiseks. Eesmärkide koostamine on esitatud 5. peatükis.

Aruteluprotsess

Edasiste jäätmehooldussüsteemide kindlaksmääramise tuleks kaasata avalikkus ja kava koostamise protsessis peab olema aruteluetaap enne lõpliku jäätmekava ja vastavate algatuste vastuvõtmist.

Avalikud arutelud võivad toimuda kava koostamise protsessi erinevates etappides. Nii võivad need toimuda avalöögikohtumisena enne ülevaate tegemist olukorrast, võimaldades pädeval asutusel saada valitud huvirühmadelt või laialt avalikkuselt ideid ja ettepanekuid. Teise võimalusena võib arutelusid pidada vahetult enne eesmärkide seadmist, kui on kindlaks määratud probleemid ja võimalikud lahendused.

Riigi jäätmekava koostamisel on avalikkus siiski praktikas kaasatud aruteluvooru enamasti siis, kui on olemas kava esimene projekt. Aruteluvõõr võib olla väga piiratud – kava projekt saadetakse valitud huvirühmadele (poliitilised erakonnad, tööstusorganisatsioonid jäätmehooldussektoris, tarbija- ja keskkonnakaitseorganisatsioonid, valitsusvälised organisatsioonid jne) nendelt kirjalike märkuste saamiseks.

Piirkondliku/kohaliku jäätmekava koostamine sisaldab sageli laialdasemat konsulteerimisetappi, näiteks avalikke koosolekuid, tutvustuslehtede ja teabe jagamist kava kohta internetis. Arutelud avalikkusega ja kava koostamises osalejad on esitatud punktis 3.2.

Rakendamine

Pärast jäätmekava vastuvõtmist viiakse selle suundumused ellu õigusaktide ja reguleerimise, tööstusharudega läbirääkimiste või avalikkuse teavitamise kaudu. Käesolevas juhendis ei käsitleta jäätmekava/strateegia rakendamist üksikasjalikumalt.

Kava läbivaatamine

Kava läbivaatamine algatakse piisavalt vara enne kava ajavahemiku lõppu. Uue kava ajavahemiku alguses korratakse joonisel 1.1 esitatud protsessi.

Alustuseks kogutakse kokku kõik eeldused ning analüüsitakse üksikasjalikult eelmise kava tulemusi, koostades uue aruande olukorra kohta. Eritähelepanu pälvivad küsimused on: millised eesmärgid täideti? milliseid tegevusi ei rakendatud või millel puudus soovitud mõju? kas mõnel algatusel oli ootamatu mõju muudele sektoritele?

Uue olukorraaruande ja mis tahes uute, näiteks EList tulenevate poliitiliste eesmärkide või muude nõuete taustal koostatakse järgmise põlvkonna jäätmekava.

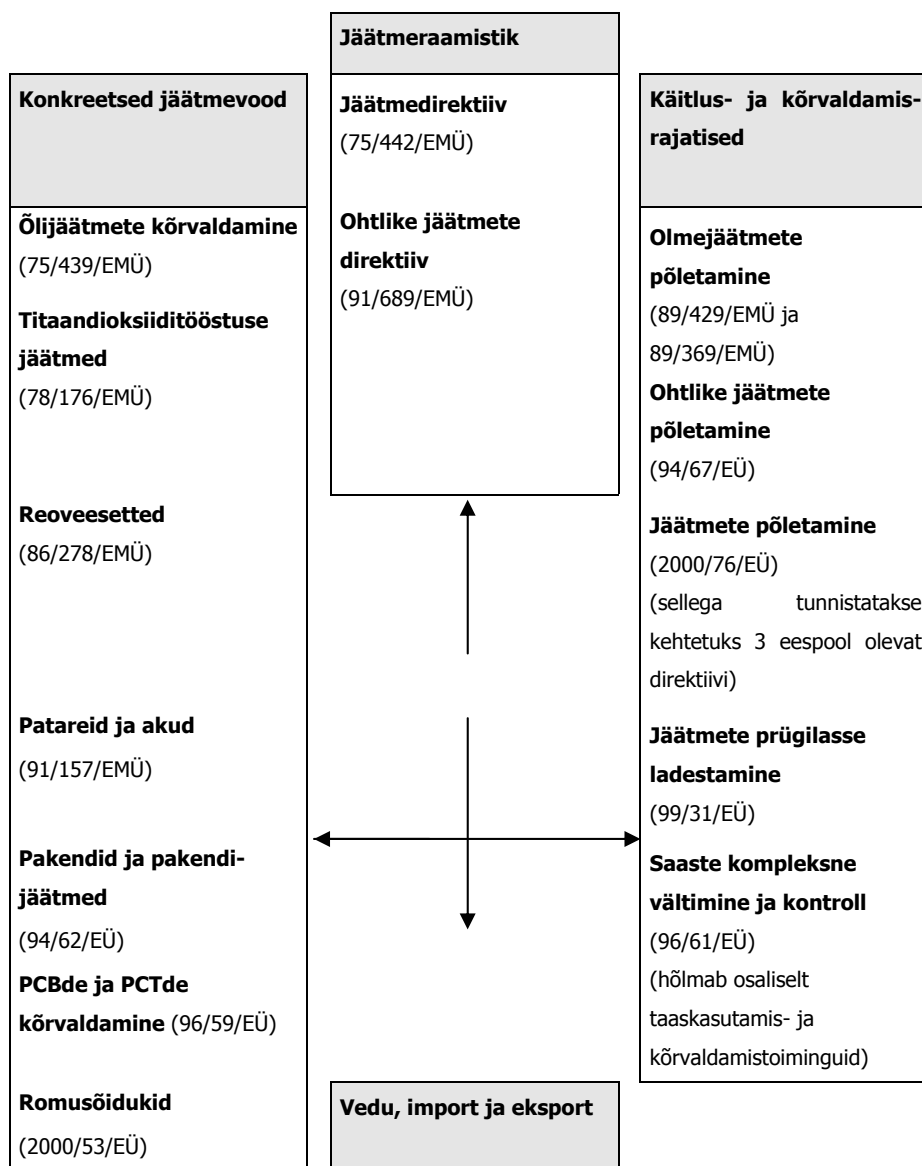
Käesolevas juhises ei käsitleta kava läbivaatamist üksikasjalikumalt.

2 Õigusraamistik

Käesolevas peatükis esitatakse jäätmekavade koostamisega seotud Euroopa õigusraamistik. Esitluses keskendutakse peamiselt kolmele direktiivile, milles on sätestatud kavade koostamise kohustus (jäätmedirektiiv, ohtlike jäätmete direktiiv ning pakendite ja pakendijäätmete direktiiv). Seejärel esitatakse mõned võimalikud jäätmekava osad.

2.1 Õigusaktid jäätmete kohta

Allpool oleval joonisel 2.1 on praegu kehtivate EL jäätmedirektiivide nimekirja.

<p>Sadama vastuvõtuseadmed (2000/59/EÜ)</p> <p>Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed (2000/95/EÜ)</p>	<p>Piiriülese jäätmeveo järelevalve ja kontroll (Määrus 259/93)</p>
--	--

Joonis 2.1 Ülevaade EL jäätmedirektiividest

Direktiivid on jaotatud nelja rühma, jäätmedirektiiv (75/442/EMÜ) on EL õigusnormide üldine "raamistik". Selles direktiivis sätestatakse nõuded kõigi jäätmeliikide suhtes, kui need ei ole konkreetselt reguleeritud muude direktiividega. Jäätmete õigusraamistiku teine osa on ohtlike jäätmete direktiiv, milles on sätestatud ohtlike jäätmete hooldus, taaskasutamine ja korrektne kõrvaldamine.

Lisaks jäätmete raamdirektiivile reguleeritakse mitmete muude direktiividega konkreetseid jäätmevoogusid. Need on titaandioksiidi jäätmed, pakendid ja pakendijäätmed, õlijäätmed, PCBd ja PCTd, patareid ja akud, reoveesetted, romusõidukid, elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed ning sadama vastuvõtuseadmed laevadelt pärinevate jäätmete ja lastijäätmete tarvis.

Viimase rühma moodustavad direktiivid, millega reguleeritakse jäätmekäitlustoiminguid: olme- ja ohtlike jäätmete põletamine ning jäätmete kõrvaldamine prügilatesse ladestamise teel. Teatavate jäätmehooldustoimingute tarvis on vaja eriluba saaste kompleksset vältimist ja kontrolli käsitleva nõukogu direktiivi 96/61/EÜ alusel.

Määrusega 259/93 reguleeritakse piiriülest jäätmevedu.

Jäätmete raamdirektiiv

Liikmesriikide kohustus koostada jäätmekava on sätestatud nõukogu 15. juuli 1975. aasta direktiivis 75/442/EMÜ jäätmete kohta.¹

Õigusakti kohaldatakse mis tahes ainete või esemete suhtes, mille valdaja kasutuselt kõrvaldab, kavatseb kasutuselt kõrvaldada või on kohustatud kasutuselt kõrvaldama, see tähendab üldiselt igasuguste jäätmete suhtes (I

¹ Direktiivi on muudetud: nõukogu 18. märtsi 1991. aasta direktiiviga 91/156/EMÜ; nõukogu 23. detsembri 1991. aasta direktiiviga 91/692/EMÜ; komisjoni 24. mai 1996. aasta otsusega 96/350/EÜ; ja nõukogu 16. septembri 1996. aasta direktiiviga 96/59/EÜ.

lisa). Õigusakti ei kohaldata siiski gaasiliste heitmete ning teatavatesse kategooriatesse kuuluvate jäätmete suhtes (näiteks radioaktiivsed jäätmed, kaevandusjäätmed, loomakorjused ja põllumajanduslikud jäätmed, heitvesi), kui nende suhtes kohaldatakse konkreetseid ühenduse eeskirju (artikli 2 lõige 1).

Artiklites 3, 4 ja 5 sätestatud peamised eesmärgid on:

- Esiteks vältida või vähendada jäätmete tekitamist ja nende ohtlikkust, teiseks võtta jäätmed taaskasutusele ringlussevõtu, korduskasutuse, taastamise või mis tahes muu protsessi teel teisese toorme eraldamiseks või jäätmete kasutamiseks energiaallikana. Liikmesriigid teatavad komisjonile kõigist meetmetest, mida nad kavandavad nende eesmärkide saavutamiseks võtta.
- Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada jäätmete taaskasutamine ja kõrvaldamine viisil, mis ei sea ohtu inimeste tervist, mille käigus ei kasutata keskkonda ohustavaid protsesse ega meetodeid. Nad võtavad ka vajalikud meetmed, et keelata jäätmete hülgamine, kaadamine või kontrollimata kõrvaldamine.
- Liikmesriigid võtavad asjakohased meetmed ja kui see on vajalik või soovitatav, siis koostöös teiste liikmesriikidega, et luua ühtne ja sobiv jäätmekõrvaldusrajatiste võrgustik, võttes arvesse parimat võimalikku tehnoloogiat, mis ei põhjusta liigseid kulutusi. Selline võrgustik peab tagama ühenduse kui terviku sõltumatuse jäätmete kõrvaldamise valdkonnas ning võimaldama liikmesriikidel omaette seda eesmärki püüelda, arvestades geograafilisi tingimusi ning vajadust spetsiaalsete rajatiste järele seoses teatavate jäätmeliikidega.

Vastavalt artiklile 7 peab pädev asutus koostama jäätmekava, mis on eelkõige seotud järgmisega:

- taaskasutatavate või kõrvaldatavate jäätmete liik, kogus ja päritolu,
- üldised tehnilised nõuded,
- konkreetsete jäätmetega seotud erimeetmed,
- sobilikud prügilad või kõrvaldusrajatised.

Kava võib käsitleda näiteks:

- füüsilisi või juriidilisi isikuid, kellel on jäätmekäitlusluba,
- taaskasutamise- ja kõrvaldamistoimingute hinnangukulused,

- asjakohaseid meetmeid, et edendada jäätmete kogumise, sortimise ja käitlemise ratsionaliseerimist.

Muud EL õigusaktid, mis sisaldavad jäätmekava koostamisega seotud sätteid

Lisaks üldnõudele arendada jäätmekava koostamist, nõutakse ohtlike jäätmete direktiiviga, et liikmesriigid koostaksid ohtlike jäätmete konkreetsed kavad. Pakendite ja pakendijäätmete direktiiviga nõutakse, et liikmesriikide jäätmekavades oleks eripeatükk pakendite ja pakendijäätmete hoolduse kohta.

Õigusaktid on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Direktiivid, milles on sätestatud kava koostamise kohustus

15. juuli 1975. aasta direktiiv 75/442/EMÜ jäätmete kohta	Artikkel 7 <i>Artiklis 3, 4 ja 5 nimetatud eesmärkide saavutamiseks tuleb artiklis 6 osutatud pädeval asutusel või pädevatel asutustel võimalikult kiiresti koostada üks või mitu jäätmekava.</i>
12. detsembri 1991. aasta direktiiv 91/689/EMÜ ohtlike jäätmete kohta	Artikkel 6 <i>1. Direktiivi 75/442/EMÜ artikli 7 kohaselt koostavad pädevad asutused eraldi või oma üldiste jäätmekavade raamistikus ohtlike jäätmete hoolduskavad ja teevad need avalikkusele kättesaadavaks.</i> <i>2. Komisjon võrdleb neid kavu ja eelkõige kõrvaldamis- ja taaskasutusmeetodeid. Ta teeb selle teabe kättesaadavaks nende liikmesriikide pädevatele asutustele, kes seda soovivad.</i>
15. detsembri 1994. aasta direktiiv 94/62/EMÜ pakendite ja pakendijäätmete kohta	Artikkel 14 <i>Hoolduskavad. Vastavalt käesolevas direktiivis nimetatud eesmärkidele ja meetmetele peavad liikmesriigid direktiivi 75/442/EMÜ artikli 17 kohaselt nõutavatele jäätmekavadele lisama eripeatüki pakendite ja pakendijäätmete hoolduse kohta, kaasa arvatud artiklite 4 ja 5 kohaselt võetud meetmed.</i> Artikkel 4 <i>Vältimine. Liikmesriigid tagavad, et lisaks pakendijäätmete tekkimise vältimiseks artikli 9 kohaselt võetavatele</i>

	<p><i>meetmetele rakendatakse ka teisi ennetusmeetmeid. Nende meetmete hulka võivad kuuluda riiklikud programmid või samalaadsed vajaduse korral koos ettevõtjatega kasutatavad abinõud, mis on kavandatud liikmesriikides vältimise osas tehtud paljude algatuste kogumiseks ja ärakasutamiseks. Need meetmed peavad vastama käesoleva direktiivi eesmärkidele, nagu on määratletud artikli 1 lõikes 1.</i></p> <p>Artikkel 5</p> <p><i>Liikmesriigid võivad vastavalt asutamislepingule soodustada selliste pakendite korduskasutamise süsteeme, mida saab korduskasutada keskkonnasõbralikul viisil.</i></p>
--	---

Märkus: kursiivis olev tekst on väljavõte direktiividest. Direktiivide täpse sõnastuse leiata kehtivatest õigusaktidest. Käesolev on vaid ülevaade.

Neid direktiive täiendab rühm direktiive, millega reguleeritakse konkreetseid jäätmevoogusid. Nende direktiivide sätted, mis on asjaomased jäätmekava koostamisel, on kokkuvõtlikult esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Muud EL õigusaktid, mida võib jäätmekava koostamisel arvesse võtta

<p>20. veebruari 1978. aasta direktiiv 78/176/EMÜ titaandioksiiditööstuse jäätmete kohta</p>	<p>Artikkel 9</p> <p><i>Liikmesriigid koostavad programmid olemasolevatest tööstusrajatistest tuleneva saaste järkjärguliseks vähendamiseks ja lõplikuks kõrvaldamiseks</i></p> <p>Programmides:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>...sätestatakse üldeesmärgid vedelatest, tahketest ja gaasilistest jäätmetest tuleneva saaste vähendamiseks,...</i> ▪ <i>...on vahe-eesmärgid...</i> ▪ <i>...on teave asjaomase keskkonna olukorra, saaste vähendamise meetmete ja nende jäätmete käitlusmeetodite kohta, mis on otseselt tootmisprotsesside põhjustatud.</i> ▪ <i>Programmid tuleb saata komisjonile.</i>
<p>16. juuni 1975. aasta direktiiv 75/439/EMÜ õljäätmete kõrvaldamise kohta</p>	<p>Artikkel 2</p> <p><i>Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed selle tagamiseks, et õljäätmed kogutakse ning kõrvaldatakse, tekitamata inimesele ja keskkonnale kahju, mida on võimalik vältida.</i></p> <p>Artikkel 3</p>

	<p><i>Kui tehnilised, majanduslikud ja organisatsioonilised piirangud seda lubavad, võtavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, et eelistada õlijäätmete töötlemisel regenereerimist.</i></p> <p>Artikkel 7</p> <p><i>Liikmesriigid teatavad komisjonile õlijäätmete regenereerimiseks võetud meetmetest.</i></p>
<p>16. septembri 1996. aasta direktiiv 96/59/EÜ polüklooritud bifenüülide ja polüklooritud terfenüülide (PCB/PCT) kõrvaldamise kohta</p>	<p>Artikkel 11</p> <p><i>Liikmesriigid ... koostavad:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>kavad nimistusse kantud seadmete ja seal sisalduvate PCBde dekontamineerimiseks ja/või kõrvaldamiseks;</i> ▪ <i>lühikäigevahetused seadmete kogumiseks ja seejärel kõrvaldamiseks...</i> <p><i>Liikmesriigid teatavad viivitamata neist kavadest ja lühikäigevahetustest komisjonile.</i></p>
<p>18. märtsi 1991. aasta direktiiv 91/157/EMÜ ohtlike aineid sisaldavate patareide ja akude kohta</p>	<p>Artikkel 6</p> <p><i>Liikmesriigid koostavad programmid järgmiste eesmärkide saavutamiseks:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>patareide ja akude raskemetallisalduse vähendamine,</i> ▪ <i>selliste patareide ja akude turustamise soodustamine, mis sisaldavad koguliselt vähem ohtlike aineid ja/või sisaldavad keskkonnasõbralikumaid aineid,</i> ▪ <i>kasutatud patareide ja akude koguse järkjärguline vähendamine majapidamisjäätmetes...,</i> ▪ <i>selliste uuringute edendamine, mille eesmärk on vähendada ohtlike ainete sisaldust ja soodustada keskkonnasõbralikumate aseinete kasutamist patareides ja akudes, samuti ringlussevõtumeetodite uurimise edendamine,</i> ▪ <i>kasutatud patareide ja akude eraldi kõrvaldamine...</i> <p><i>...Programmide läbivaatamine ja ajakohastamine toimub korrapäraselt vähemalt iga nelja aasta tagant ning seejuures võetakse eelkõige arvesse tehnika arengut ning majanduse ja keskkonna olukorda. Muudetud programmid edastatakse komisjonile aegsasti.</i></p>
<p>26. aprilli 1999. aasta direktiiv 99/31/EÜ prügilate kohta</p>	<p>Artikkel 5</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Liikmesriigid loovad riigi strateegia prügilatesse suunatavate bioloogiliste jäätmete vähendamise</i>

	<p><i>rakendamiseks ... ja teatavad sellest strateegiast komisjonile.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Strateegia peaks sisaldama meetmeid [direktiivi] lõikes 2 sätestatud eesmärkide saavutamiseks eelkõige ringlussevõtu, kompostimise, biogaasi tootmise või materjalide/energia taaskasutamise teel.</i> ▪ Riigi strateegia tagab direktiivi eesmärkide täitmise.
--	---

Märkus: kursiivis olev tekst on väljavõtte direktiividest.

2.2 EL jäätmehoolduse põhimõtted

Jäätmete raamdirektiivi 75/442/EMÜ ja EL jäätmehooldusstrateegiaga² kehtestatud põhimõtted on kava koostamisel väga olulised ning need võib kokku võtta järgmiselt:

- Tagada looduse ja loodusvarade kaitse, jäätmete tekitamist tuleb vähendada miinimumini ja võimaluse korral vältida (ennetuspõhimõte).
- Tagada jäätmete mõju vähendamine inimeste tervisele ja keskkonnale, eelkõige vähendada jäätmetes ohtlikke aineid ettevaatuspõhimõtte teel.
- Tagada see, et need, kes tekitavad jäätmeid või saastavad keskkonda, peaksid täielikult maksma oma tegevuste eest põhimõttel saastaja maksab ja tootja vastutab.
- Tagada kohane infrastruktuur, luues kompleksse ja kohase kõrvaldusrajatiste võrgustiku, mis põhineb läheduse ja isemajandamise põhimõttel.

Need põhimõtted tähistavad jäätmehooldussüsteemi ajaloolist arengut, suurim prioriteet on omistatud infrastruktuuri aspektidele, seejärel on lisatud inimeste tervise ja keskkonnaaspektid ning lõpuks integreeritud looduse ja loodusvarade kaitse küsimused.

Jäätmete raamdirektiivis on määratletud jäätmehoolduse olulised erinevad käitlusviisid. Seal eristatakse taaskasutamist (käitlusviisid, mis tagavad jäätmeressursside kasutamise, näiteks ringlussevõtt ja põletamine energia taaskasutusega) ja kõrvaldamist (jäätmekõrvaldamise viisid, kus

² Komisjoni teatis ühenduse jäätmehooldusstrateegia läbivaatamise kohta KOM(96) 399 lõplik. Nõukogu 24. veebruari 1997. aasta resolutsioon ühenduse jäätmehooldusstrateegia kohta.

jäätmeressursse kui selliseid ei kasutata, näiteks põletamine energia taaskasutuseks ja prügilatesse ladestamine).

Jäätmehooldustoimingute pingerida sätestati direktiivis 75/442/EMÜ ja EL jäätmehooldusstrateegias ning selles omistatakse suurim prioriteet jäätmete vältimisele, millele järgnevad ringlussevõtt ja muud taaskasutamise liigid. Optimaalne lõplik kõrvaldamine on selle pingerea lõpus.

EL strateegias rõhutatakse ka vajadust:

- jäätmeliikumise vähendamise ja jäätmeveo edasiarendatud õigusnormide järele
- uute ja paremate jäätmehooldusvahendite järele nagu:
 - õigusaktid ja majandushoovad,
 - usaldusväärne ja võrreldav jäätmestatistika,
 - jäätmekavad,
 - õigusaktide nõuetekohane jõustamine.

Need on jäätmete raamdirektiivi eesmärkide täitmise strateegilised vahendid.

Käesoleva peatüki ülejäänud osas esitatakse jäätmete pingerida ja konkreetsete jäätmevoogude tarvis seatud eesmärgid.

Euroopa jäätmepoliitika strateegilise osana on järjest tähtsam **jäätmete vältimine**. On selge, et Euroopas kasvab tekitatud jäätmete hulk iga aastaga ning et see kasvab majanduskasvust kiiremini. Kuna ELi üks peamisi eesmärke on tagada majanduskasv ja jõukus, on hädavajalik lõhkuda majanduskasvu ja jäätmete tekitamise vaheline seos.

Jäätmete vältimise algatused hõlmavad nii tööstussektorit, edendades puhtamate tehnoloogiate kasutamist, kui koole ja kodumajapidamisi jne laiemates teadlikkuse tõstmise kampaaniates.

Kuna EL jäätmehoolduse põhimõtetes on kõige tähtsam jäätmete vältimine, tuleks teha pingutusi tekitatavate jäätmete koguse vähendamise suunas. Seoses sellega kasutatakse sageli kahte mõistet: jäätmete vältimine ja jäätmete minimeerimine.

OECD konverentsil³ lepiti kokku jäätmete minimeerimise ja vältimise määratluses. Allpool olevast tabelist nähtub, et jäätmete minimeerimine on laiem mõiste kui jäätmete vältimine. Jäätmete vältimine hõlmab vältimist, vähendamist selle allika juures ja toodete korduskasutamist. Jäätmete minimeerimine sisaldab ka selliseid jäätmehooldusmeetmeid nagu kvaliteedi parandamine (näiteks ohtlike ainete vähendamine) ja ringlussevõtt.

Joonis 2.2. Jäätmete vältimise ja jäätmete minimeerimise OECD määratlus

Ennetusmeetmed			Jäätmehooldusmeetmed			
Vältimine	Vähendamine allika juures	Toodete taaskasutamise	Kvaliteedi parandamine	Ringlussevõtt	Energia taaskasutus	Eeltöötlemine
Jäätmete minimeerimine						

Euroopa jäätmepoliitikas rõhutatakse järgmiste meetmete arendamist:

- puhaste tehnoloogiate ja toodete arendamine,
- jäätmete ohtlikkuse vähendamine,
- tehniliste standardite ja võimaluse korral EÜ eeskirjade kehtestamine, mis piiraksid teatavate ohtlike ainete olemasolu toodetes,
- taaskasutuse ja ringlussevõtukavade edendamine,
- majandushoobade asjakohane kasutamine,
- ökobilanss,
- keskkonnauditi kavad,
- olelustersüklialüüs,
- tarbijateabe ja -haridus ning ökomärgisesüsteemi arendamine.

Kast 2.1 Jäätmete minimeerimise hea tava teatmik

Inglismaa ja Walesi keskkonnaamet on avaldanud jäätmete minimeerimise hea tava teatmiku. Teatmik on kasulik väikestele ja keskmiste suurusega ettevõtetele, kui nad koostavad töökohal jäätmete minimeerimise programmi. Teatmik pakub järkjärgulist abi jäätmete vähendamiseks, esitades erinevaid praktilisi ja läbiproovitud lahendusi.

Teatmikuga saab tutvuda aadressil:

³ "Aluse rajamine ühiseks arusaamiseks jäätmete minimeerimisest", OECD õpikoda Berliinis oktoobris 1996.

http://www.environment-agency.gov.uk/comdata/105385/good_practice.pdf

Taaskasutamine aitab kaasa jäätmetes sisalduvate ressursside kasutamisele ja veel kasutamata toormaterjalide kokkuhoiule.

Mõnes EL direktiivis on taaskasutuse, ringlussevõtu ja korduskasutuse konkreetset eesmärgid. Need on pakendite ja pakendijäätmete direktiiv, romusõidukite direktiiv ning elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiiv. Igas direktiivis sisalduvad sihtmärgid on esitatud allpool.

Tabel 3. Pakendite ja pakendijäätmete direktiiv: olemasolevad sihtmärgid ja kavandatavad uued sihtmärgid

Kaalu alusel	Sihtmärgid direktiivis 94/62/EÜ	Kavandatavad uued sihtmärgid*
Taaskasutuse üldsihtmärk	min 50%, maks 65%	min 60%
Ringlussevõtu üldsihtmärk	min 25%, maks 45%	min 55%, maks 80%
Materjalipõhised ringlussevõtu sihtmärgid:		
– Klaas	15%	60%
– Paber/papp	15%	60%
– Metallid	15%	50%
– Plastid	15%	22,5%
– Puit	-	15%
Sihtmärkide saavutamise aasta	30. juuni 2001	31. detsember 2008

* Allikas: ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega muudetakse direktiivi 94/62/EÜ pakendite ja pakendijäätmete kohta (KOM (2001) 729 lõplik) – nõukogu 6. märtsil 2003 vastu võetud ühine seisukoht (EÜT C107 E, 6.5.2003, lk 17). Kavandatavad uued sihtmärgid võivad muutuda jätkuva õigusloomeprotsessi käigus, mida saab jälgida aadressil http://europa.eu.int/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=en&DosId=170079#348577.

Tabel 4. Romusõidukite direktiivi sihtmärgid

	Korduvkasutuse ja taaskasutuse määr	Korduvkasutuse ja ringlussevõtu määr
Keskmise kaalu alusel sõiduki kohta aastal 2006	85%	80%
Keskmise kaalu alusel sõiduki kohta aastal	95%	85%

2015		
------	--	--

Allikas: Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. septembri 2000. aasta direktiiv 2000/53/EÜ romusõidukite kohta

Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivis on sihtmärk saavutada hiljemalt 2006. aasta lõpuks keskmiselt vähemalt nelja kilogrammi elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete eraldi kogumine elaniku kohta aastas. Direktiiviga nõutakse samuti tootjatelt, et need looksid ühised või üksikud elektri- ja elektroonikaseadmete taaskasutuse- ja ringlussevõtusüsteemid. Taaskasutuse ja ringlussevõtu sihtmärkide saavutamine on tootjate kohustus.

Tabel 5. Elektri- ja elektroonikaseadmete direktiivi sihtmärgid

	Taaskasutamise alammäär	Komponentide, materjalide ja ainete kordus- kasutuse ja ringlussevõtu alammäär
Suured kodumasinad ja automaadid, keskmise kaalu alusel seadme kohta	80%	75%
IT ja telekommunikatsiooniseadmed ning tarbijatele mõeldud seadmed, seadmete kaalu alusel	75%	65%
Väiksemad kodumasinad; valgustus-seadmed; elektri- ja elektrontööriistad; mänguasjad, puhkevarustus ja spordivahendid; seire- ja kontrolliriistad, keskmise kaalu alusel seadme kohta	70%	50%
Gaaslahenduslambid, lambi kaalu alusel	-	80%
Sihtmärkide saavutamise aasta	31. detsember 2006	

Allikas: Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2002/96/EÜ elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete kohta – Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni artiklit 9 käsitlev ühisdeklaratsioon

Jäätmete pingereas on **prügilasse ladestamine** viimasel kohal, sest ei kasutata jäätmetes sisalduvaid ressursse. Prügilasse ladestamine jääb siiski kõige tavalisemaks jäätmekäitlusviisiks Euroopa Liidus.

Prügilatel võib olla mitmeid keskkonnamõjusid. Üks mõjudest on kasvuhooneefekti suurendamine metaanigaasi heidete kaudu. Tihendisüsteemi puudumisel võib nõrgvesi kahjustada ka põhjavett. Muude mõjude hulgas on lõhnad ja prügila naabrite üldine ebamugavus.

Seega on mitmeid põhjuseid, miks on prügiladirektiivi (99/31/EÜ) eesmärgiks vähendada prügilasse suunatavate biolagundatavate olmejäätmete hulka. Eesmärk on saavutada aastaks 2016 prügilasse ladestatavate biolagundatavate jäätmete vähendamine 35%le 1995. aastal toodetud jäätmete kogukaalust. See vastab umbes 70 miljoni tonni biolagundatavate olmejäätmete ärasuunamisele prügilast⁴ ELis 2016. aastal, eeldades et koguhulk ei suurene.

Tabel 6. Biolagundatavate olmejäätmete prügilast ärasuunamise sihtmärgid

Sihtmärgi saavutamise aasta	1995. aastal ¹ tekitatud biolagundatavate olmejäätmete alusel tuleb prügilasse suunatavate biolagundatavate olmejäätmete kogust vähendada järgmiselt:
16. juuli 2006	75%le
16. juuli 2009	50%le
16. juuli 2016	35%le

Märkus 1: või viimane aasta enne 1995. aastat, mille kohta on olemas standarditud Eurostati andmed. Allikas: nõukogu 26. aprilli 1999. aasta direktiiv 99/31/EÜ jäätmete ladestamise kohta prügilas

Liikmesriigid, kes suunavad 1995. aastal (või viimasel aastal enne 1995. aastat, mille kohta on olemas standarditud Eurostati andmed) üle 80% oma kogutud olmejäätmetest prügilatesse, võivad sihtmärkide saavutamise lükata edasi maksimaalselt nelja aasta võrra.

Kast 2.2 Näide jäätmete ärasuunamise kohta prügilast

Hollandis jõustus jäätmedekreet (prügilakeeld) 1995. aastal. Dekreediga keelatakse nende jäätmete ladestamine prügilasse, mida saab ringlusse võtta/korduskasutada või põletada energia taaskasutamiseks. Keeld kehtib olmejäätmete, paberi ja papi,

⁴ *Biolagundatavate olmejäätmete hooldus Euroopas*, EEA teemaaruanne nr 15/2001. Tabel 6, biolagundatavate olmejäätmete võrdlusalus, 1995. http://reports.eea.eu.int/topic_report_2001_15/en.

orgaaniliste olmejäätmete ja pakendite kohta. 1997. aastast on keeldu laiendatud puidujäätmetele. Lisaks sellele on korduskasutatavalt või põlevatelt jäätmetelt kõrge maks. Kuigi olmejäätmete hulk kasvas 1995–1998 13,4%, vähenes prügilasse suunatud biolagundatavate olmejäätmete kogus rohkem kui 50%. 1998. aastal suunati prügilatesse ainult 13,1% majapidamistest pärit biolagundatavaid jäätmeid.

Lisateave:

http://reports.eea.eu.int/topic_report_2001_15/en

2.3 Muud asjaomased EL õigusaktid

Lisaks otseselt jäätmehooldusega seotud õigusaktidele tuleks jäätmekava koostamise käigus võtta arvesse mitmeid muid asjaomaseid direktiive, mis võivad mõjutada otsuseid, eriti seoses jäätmehooldusrajatiste asukoha kindlaksmääramise ja nende toimimisega. Eelkõige:

- vee raamdirektiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik;
- keskkonnamõju hindamise direktiiv 85/337/EMÜ, muudetud direktiiviga 97/11/EÜ, teatavate riiklike ja eratööde keskkonnamõju hindamise kohta;
- strateegilise keskkonnamõju hindamise direktiiv 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (üksikasjalikum esitus punktis 3.3 allpool);
- elupaikade direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta.

3 Üldkaalutlused jäätmekava koostamisel

Olulise tähtsusega on poliitiline toetus ja jäätmekava koostamise vajalikkuse mõistmine. Kui kava on juba olemas, tuleb see võib olla läbi vaadata. Kuid teisest küljest, kui tuleb alles koostada esimene jäätmekava, on väga tähtis, et poliitiline tasand on nõustunud kava vajalikkusega ning on eraldanud selle elluviimiseks piisavalt vahendeid. Seetõttu soovitatakse luua poliitiline lähtepunkt jäätmekavaga tehtava töö läbiviimiseks.

Poliitiline lähtepunkt peaks sisaldama otsust järgmiste küsimuste kohta:

- Miks koostada jäätmekava?
- Mis on jäätmekava rakendusala?
- Keda kaasatakse jäätmekava koostamisse?
- Milline on jäätmekava lõpetamise ajagraafik?
- Milline on seotus teiste kavadega?

3.1 Kava rakendusala määratlus

Enne planeerimise alustamist tuleb määratleda kava rakendusala.

See hõlmab kaalutlusi järgmistel teemadel:

- Milline on kava geograafiline ulatus? Riiklik, piirkondlik või kohalik?
- Milliseid jäätmevoogusid kavas käsitletakse? Kõik jäätmed, olmejäätmed, ohtlikud jäätmed, pakendijäätmed, muud?
- Milliseid sektoreid kava hõlmab?
- Milline on kava tähtaeg? näiteks 3, 5 või 10 aastat?

Kavasse kaasatavad jäätmevood ja sektorid

Kaaludes kaasatavaid jäätmevoogusid tuleks kindlaks määrata tekitatud jäätmete allikad, vood ja kogused, praegune kogumine, vedu ja käitlus ning kuidas need tulevikus võivad muutuda. Tähtis on jäätmevoogude selged määratlused. Lisaks sellele tuleb selgelt määratleda prioriteetsed jäätmevood.

Kavas sisalduvad otsused jäätmevoogude kohta võivad mõjutada ka kaasatavaid sektoreid. Paljudes riikides vastutavad kohalikud omavalitsused ainult olmejäätmete hoolduse eest. Mõnes riigis võivad kohalikud

omavalitsused siiski tegelda ka tööstusjäätmetega või olla volitatud tegelema kõigi jäätmete hooldusega.

Jäätmekava ajavahemik

Kava ajavahemik sõltub paljudest teguritest. Selle kajastamiseks võib kava koosneda kahest osast: 1. osa, mis on viivitamatuks tegutsemiseks, ja 2. osa, mis on pikaajaline perspektiiv.

Kava pikaajalise perspektiivi põhjus on selles, et võib oletada märkimisväärsete raskuste tekkimist jäätmekäitlusrajatistele ja prügilatele sobivate kohtade leidmisel linnapiirkondades. Lisaks selle tuleb märkimisväärselt pingutada koha valikul, keskkonnamõju hindamisel ja avalikkusega konsulteerimisel, et saada luba uute kohtade tarvis. Samuti vajavad jäätmekäitlusrajatised suuri investeeringuid, mida tuleb katta pikema aja jooksul.

Kogumiskulud on olemuselt lühiajalisemad ja vähem kapitalimahukad. Probleemiks võivad saada lepingud töövõtjatega, mille kestvus ei ületa tavaliselt viit aastat.

Praktilisest seisukohast peaks kava tähtaeg olema piisavalt pikk ka selleks, et oleks võimalik hinnata, kas kava eesmärgid on saavutatud. Sellepärast ei oleks otstarbekas kava uuesti hinnata enne kolme aasta möödumist. Kava tähtaeg võib samuti kajastada muid kaalutlusi poliitilisel maastikul, näiteks aega kohalike valimiste vahel.

Seega oleks jäätmekava meetmete osa läbivaatamiseks sobiv aeg kolm kuni viis aastat.

3.2 Kava koostamises osalejad

Erinevad huvirühmad ja laiem avalikkus tuleks kaasata kava koostamise protsessi selleks, et nad oleksid nõus üldise jäätmepoliitikaga ja aitaksid kaasa selle eesmärkide saavutamisele. Seda tuleb teha vastavalt erinevatele asjaomastele haldustasanditele, kajastades kultuuritavasid ja poliitilist organisatsiooni.

Jäätmekava koostamisel tuleks üldkaalutluste osana teha selgeks, kes on osalised planeerimisprotsessi erinevates etappides ning *kuidas* ja *millal* valitsus/poliitikud nad kaasavad.

Avalikkuse osalemist nõutakse direktiiviga 2001/42/EÜ strateegilise keskkonnamõju hindamise kohta, millega reguleeritakse jäätmekavasid (vt punkti 3.3). See on kooskõlas ka ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsiooniga ("Århusi konventsioon"). Konventsioonile on alla kirjutanud 40 riiki ja selle on ratifitseerinud 22 riiki. Euroopa Liit ja selle 15 liikmesriiki on konventsioonile alla kirjutanud, see jõustus 30. oktoobril 2001.

Kast 3.1 Århusi konventsiooni eesmärk

Selleks, et aidata kaitsta iga praeguse ja tulevase põlvkonna isiku õigust elada keskkonnas, mis vastab tema tervisele ja heaolule, tagab iga osalisriik teabele juurdepääsu, otsustamisprotsessis avaliku osalemise ja keskkonnaküsimustes kohtu poole pöördumise õigused kooskõlas käesoleva konventsiooni sätetega.

Täistekst asub: <http://www.unece.org/env/pp/treatytext.htm>

Juurdepääs keskkonnateabele ja üldsuse osalemine

Kaks asjaomast direktiivi moodustavad praegu osa Århusi konventsiooni rakendamisest ELis.

Direktiiviga üldsuse juurdepääsu kohta keskkonnateabele kehtestatakse raamistik, mille alusel tegelevad riigiasutused taotlustega juurdepääsuks keskkonnateabele. Samuti võimaldab see levitada keskkonnateavet üldsusele ja selles määratletakse teabe minimaalne sisu.

Üldsuse osalemist käsitleva direktiiviga kehtestatakse üldsusega konsulteerimise kord keskkonnaga seotud kavade ja programmide, sealhulgas jäätmekava koostamisel. Selles on määratletud, mis liiki teavet tuleb üldsusele avalike arutelude tarvis esitada, et tagada üldsuse tõhus kaasamine keskkonnaalaste otsuste tegemisse juba varases etapis.

Kast 3.2

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/4/EÜ üldsuse juurdepääsu kohta keskkonnateabele ja nõukogu direktiivi 90/313/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta

http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2003/l_041/l_04120030214en00260032.pdf

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. mai 2003. aasta direktiiv 2003/35/EÜ, milles sätestatakse üldsuse osalemine teatavate keskkonnavalaste kavade ja programmide koostamisel ning millega muudetakse seoses üldsuse osalemise ja kohtu poole pöördumisega nõukogu direktiive 85/33/EMÜ ja 96/61/EÜ

http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2003/l_156/l_15620030625en00170024.pdf

Kes peaksid olema kaasatud kava koostamisse?

Jäätmekava koostamises peaksid osalema paljud erinevad huvirühmad, et oleksid kaetud kõik tähtsad aspektid. Osalejateks võivad olla:

- poliitilise ja haldustasandi esindajad (ministeeriumid, piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused)
- jäätmeekspertid
- jäätmehooldussektori esindajad (kogumine, ringlussevõtt, kompostimine, biogaas, põletamine ja prügilad)
- tööstusharud, tööstus- ja kaubandusorganisatsioonid
- tarbijanõukogud/ühingud
- valitsusvälised organisatsioonid.

Planeerimisprotsessi võib kaasata ka teisi isikuid.

Kuidas tuleks osalisi kaasata?

Minimaalne kaasamisnõue on esitada jäätmekava projekt avalikuks aruteluks. See võib toimuda kirjalikult nii, et ainult kõige rohkem asjasse puutuvatele isikutele (näiteks eespool nimetatud osalistele) saadetakse kava projekt ning neile antakse teatav aeg märkuste esitamiseks.

Kava projekti võib teha ka üldsusele juurdepääsetavaks interneti, linnavalitsuse ja avalike raamatukogude kaudu. See võib sisaldada kutset, et kõik kodanikud kommenteeriks kava projekti.

Põhjalikum lähenemine on moodustada kõrgetasemeline nõuandekomitee ja töörühm.

Nõuandekomitee eesmärk on suunata üldist planeerimisprotsessi ja anda oma panus jäätmekava sellistes tähtsates küsimustes nagu prioriteetsete jäätmevoogude kindlaksmääramine, realistlike eesmärkide seadmine ja kava rakendusmeetmed. Nõuandekomiteele võib omistada isegi mõjukama rolli kui juhtivkomiteele. See peaks koosnema pädevate asutuste (näiteks keskkond, rahandus, energia ja tööstus) ja kohalike/piirkondlike omavalitsuste, jäätmehooldussektori, tööstusharude, tarbijate ja valitsusväliste organisatsioonide esindajatest.

Töörühma ülesanne on vastutada kogu praktilise töö eest, mis on seotud andmekogumise, olemasoleva olukorra analüüsimise, eesmärkide kavandamise, võimalike probleemide kindlakstegemise, erinevate rakendusmeetmete tagajärgedega jne, ning loomulikult jäätmekava projekti koostamise eest. Töörühma peaksid kindlasti kuuluma pädevate asutuste (näiteks riigi keskkonnakaitseameti või piirkondlike omavalitsuste) töötajad, kuid sinna võib kuuluda ka kohaliku/piirkondliku omavalitsuse esindaja (kui see on riigi või piirkonna kava) ja jäätmehooldussektori esindaja.

Tuleks määratleda nõuandekomitee ja töörühma pädevus. See tuleks määratleda kindlasti enne kahe grupi moodustamist, et vältida töö kattuvust ja vastuolusid organisatsioonilises struktuuris.

Lisaks nõuandekomiteele ja töörühmale võib osalemist laiendada mitmete *õpikodadega* planeerimisprotsessi ajal. Võib pidada esialgse õpikoja, et luua jäätmeprobleemide ja tegutsemisvajaduse vastastikune mõistmine. Õpikoja programmi võib kuuluda ettekanne praeguse olukorra kohta, näiteks kui palju jäätmeid tekitatakse, millised on jäätmekäitluse tagajärjed keskkonnale ja käitlussuutlikkus. See annaks ka võimaluse koguda ideid jäätmesektori edasise arengu ja prioriteetsete jäätmevoogude ning kavandatavate eesmärkide kohta.

Õpikodasid võib pidada ka hiljem, kui kava hakkab juba kuju võtma ning ettepanekud edasiste eesmärkide ja sihtide osas on valmis. Tavaliselt pakuvad huvirühmadele huvi ka kava rakendusmeetmed. Üldiselt on selliste õpikodade eesmärk saada ideid huvirühmadelt ja vahetada teavet jäätmeplaneerimise aspektide kohta.

Teine võimalus on luua töörühmad või korralda õpikodasid, mis käsitleksid konkreetseid jäätmevoogusid. See võib olla asjakohane prioriteetsete jäätmevoogude ja varem kogumata või hooldamata uute jäätmevoogude puhul või kui teatavate jäätmevoogude osas tuleb teha radikaalseid muudatusi.

Kast 3.3 Näide osalemise kohta piirkondlike jäätmekavade väljatöötamisel

Šotimaa riiklik jäätmestrateegia võeti vastu 1999. aasta lõpus. Strateegia elluviimiseks koostatakse iga 11 piirkonna tarvis piirkondlikud jäätmekavad. Piirkondlikud jäätmekavad integreeritakse Šotimaa jäätmekavaks.

Piirkondlike jäätmekavade koostamiseks on loodud piirkonna jäätmestrateegia rühmad, tehakse koostööd kohalike omavalitsuste, jäätmehooldussektori, jäätmetekitajate ja kohaliku ettevõtlusvõrguga.

Iga piirkondliku jäätmekava olukord ja iga kava arutelu on tehtud avalikkusele kättesaadavaks Šotimaa keskkonnakaitseasutuse internetilehel

<http://www.sepa.org.uk/>

Üldsuse teadlikkus

Jäätmekava projekti arutamine avalikkusega võib olla teadlikkust tõstvate tegevuste lahutamatu osa. Üldsuse teadlikkus on siiski midagi enamat kui pelgalt kava projekti kommenteerimine ja tuleks lugeda tähtsaks, et üldsus võtaks jäätmehooldusteamad omaks.

Üldsuse teadlikkuse tõstmist käsitletakse üksikasjalikumalt punktis 5.4 jäätmekava võimalike rakendusmeetmete kohta.

3.3 Teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine

Direktiivi teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta kohaldatakse kavade ja programmide suhtes, mis võivad märkimisväärselt mõjutada keskkonda ning mille koostab ja võtab vastu pädev asutus.

Nõutakse automaatselt nende kavade ja programmide hindamist, mis koostatakse linna- ja maaplaneerimise, maakasutuse, transpordi, energia, jäätmehoolduse, veemajanduse, tööstuse, telekommunikatsiooni, põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja turismi valdkonnas. Enne kava või programmi vastuvõtmist või selle esitamist õigusloomeprotsessi nõutakse asjaomase liikmesriigi pädevalt asutuselt, et see viiks läbi keskkonnamõju hindamise ja koostaks keskkonnaaruande, olles konsulteerinud pädevate keskkonnaasutustega.

Kava või programmi projekt ja keskkonnaaruanne tuleb teha kättesaadavaks keskkonna eest vastutavatele asutustele ja üldsusele. Asutused ja üldsus saavad avaldada oma arvamusi kava või programmi projekti kohta enne selle vastuvõtmist või esitamist õigusloomeprotsessi.

Kast 3.4 Lisateave teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta

27. juuni 2001. aasta direktiiv 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta:

http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_197/l_19720010721en00300037.pdf

Euroopa Komisjoni keskkonnamõju hindamise (EIA) veebilehekülg:

<http://europa.eu.int/comm/environment/eia/home.htm>

3.4 Kava koostamise ajagraafik

Tuleks koostada ajagraafik, mis näitaks jäätmekava koostamise erinevate etappide kestvust ja kava eeldatavat valmimisaega. Ajagraafikus peaks olema ka aeg aruteluks üldsusega, mis võib olla palju aega nõudev.

Üldiselt võib eeldada, et kava koostamine kestab umbes 18 kuud, kuid see võib erineda vastavalt asjaoludele.

Ajagraafikus peaks olema ka näidatud, millised otsused igas etapis tehakse ja millal toimuvad õpikojad.

3.5 Suhted muude kavade ja poliitikavaldkondadega

Jäätmekava koostamine peaks olema üldise riikliku planeerimissüsteemi lahutamatu osa nii laiemas lähenemises säästvate arengule kui selleks, et saavutada jäätmekavades sätestatud üldeesmärgid. Palju erinevaid planeerimisvaldkondi on otseselt seotud jäätmekava koostamisega ning neid tuleks hoolikalt arvesse võtta, kui tehakse otsus jäätmekava rakendusala ja sisu kohta.

Ruumiline planeerimine

Ruumilise planeerimise määrused, mis loovad raamistiku piirkonna kogu arengu reguleerimiseks, võivad mõjutada jäätmehoolduse kohalikke kohustusi. Need määrused võivad sisaldada jäätmekäitlusrajatistele või prügilatele loa andmise ja nende litsentsimise erinõudeid ning neis võidakse pöörata tähelepanu hea toimimishoje tagamisele. Samuti võivad olla asjakohased erastamist käsitlevad siseriiklikud õigusaktid.

Laiaulatuslik planeerimine, mille käigus eraldatakse maa konkreetseks otstarbeks, loob aluse era- ja avalike tegevuste läbiviimiseks ning on vahend konfliktide lahendamiseks erinevate tegevuste/maakasutuse vahel.

Keskkonnaplaneerimine

Jäätmekava koostamisel on tugevad seosed üldise keskkonnaplaneerimisega. Ühelt poolt on jäätmekava koostamine osa üldplaneerimisest, et tagada teatavat keskkonnanäesmärkide saavutamise, teiselt poolt saab jäätmekava eesmärgid saavutada ainult siis, kui on kehtestatud keskkonnastandardid ja neid kontrollitakse kõigi jäätmehooldustegevuste puhul.

Energiaplaneerimine

Jäätmekäitlusettevõtted võivad olla ka elektrijaamad, põletusrajatised ja biogaasi- või muud tööstusrajatised, mis kasutavad kütusena jäätmeid. Selleks et kasutada teatavates rajatistes toodetud energiat, tuleb need

inkorporeerida üldisesse energiaplaneerimisse. Energia tootmine põletus- või biogaasirajatistes võib olla osa kliimapoliitika eesmärkide saavutamise meetmetest.

Inimeste tervis

Jäätmed sisaldavad sageli keemilisi aineid, mis võivad mõjutada inimeste tervist, näiteks ohtlikud jäätmed, olmejäätmed ja energiatootmis- ning põllumajandusjäätmed. Mõned ained võivad olla peidetud või koondunud toodetesse või jäätmevoogudesse. Need teemad tuleks integreerida nii terviseplaneerimisse kui jäätmekava koostamisse.

Töötervishoid

Jäätmete kogumine ja töötlemine võib väga suuresti mõjutada töötervishoidu ja esialgses planeerimisetapis tuleks tähelepanu pöörata töölisi negatiivselt mõjutavate tegurite vältimisele. Kogumissüsteemide planeerimisel tuleks erilist tähelepanu pöörata raskuste tõstmise ja pingutuste vältimisele konteinerite käitlemisel. Töötervishoiutingimused põletus-, komposteerimis- ja ringlussevõturajatistes tuleks võtta eritähelepanu alla.

Kontrollnimekiri:

Soovitatakse moodustada töökond, mis konkreetselt vastutaks tehtava töö eest.

1. Kas jäätmekava koostamisprotsessi mõistetakse poliitiliselt ja kas seda toetatakse?
2. Kas kava koostamiseks on eraldatud piisavalt vahendeid?
3. Jäätmekava rakendusala:
 - Millist geograafilist piirkonda kava hõlmab? On see riiklik, piirkondlik või kohalik kava?
 - Milliseid jäätmevoogusid kava hõlmab? Kõiki jäätmeid, olmejäätmeid, ohtlike jäätmeid, pakendijäätmeid, muid jäätmeid?
 - Milliseid sektoreid kava hõlmab?
 - Milline on kava tähtaeg? Kas näiteks 3, 5 või 10 aastat?
4. Kas on kindlaks määratud kava koostamises osalejad? Kas nende hulgas on ministeeriumid, kohalikud omavalitsused, jäätmeekspertid, jäätmehooldussektori ja jäätmeid tekitavate tööstusharude ning valitsusväliste organisatsioonide esindajad?
5. Kas on kehtestatud jäätmekava koostamise ajagraafik? Eeldatav töö tegemise aeg peaks olema realistlik.
6. Kas on kindlaks määratud seosed jäätmekava ja muude kavade vahel (ruumiline planeerimine, energiaplaneerimine jne)? Kas need mõjutavad jäätmekava elemente?

4 Seisundiosa

Selleks, et seada jäätmekava eesmärke ja hinnata olemasolu korral eelmise kava eesmärkide täitmist, peaks seisundiaruanne andma ülevaate praegusest olukorrast. Seisundiaruanne koostatakse juhisenä ning selles määratakse süsteemi edasise arendamise vajadus. Lisaks on seisundiaruannet vaja selleks, et mõõta saavutuste taset võrreldes eelnevalt määratletud eesmärkidega.

Praegust jäätmekogumis- ja käitlussüsteemi tuleks kirjeldada füüsiliste, rahaliste ja organisatsiooniliste omaduste osas. Seega võimaldab praeguse süsteemi seisundi analüüs näha, kas see täidab juba seatud eesmärke, näiteks üldist ringlussevõtu eesmärki, teatavate jäätmevoogude kogumist või jäätmehooldusrajatiste teatavate keskkonnastandardite täitmist jne. Seisundiaruande koostavad peamiselt haldusasutused koostöös erinevate praeguse jäätmehooldussüsteemi osapooltega.

Seisundiaruande koostamiseks on vaja koguda andmeid ja esitada üldteadmised jäätmete allikate, koguste, liikide, kogumise, vedamise, käitlemise ja kõrvaldamise ning praeguse jäätmehooldussüsteemi struktuuri kohta.

Seisundiaruande üldolemus on riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil erinev, sest teabevajadus on erinev. Riigi tasandil on tähtsad kokkuvõtlikud andmed, kuid piirkondlik/kohalik seisundiaruanne peaks igal juhul olema konkreetsem. Seega kajastub piirkondlikes/kohalikes seisundiaruannetes näiteks erinevates sektoris tekitatud ja erinevates rajatistes töödeldud jäätmete kogused ja liigid, piirkonnas olevate rajatiste võimsused ning piirkondlike/kohalike tingimuste iseärasused seoses ettevõtlusstruktuuri või loodusnähtustega.

Seisundiaruande koostamisel on esimene samm andmete ja teabe kogumine. Teine samm on kirjeldada praegust süsteemi, sealhulgas määrata need valdkonnad, kus tuleb süsteemi parendada. Kolmas samm on hinnata praeguse jäätmehooldussüsteemi toimimist.

Nii seisundosa kui planeerimisosa võib organiseerida vastavalt jäätmeallikatele (erinevad jäätmeid tekitavad tegevused asjaomases piirkonnas), jäätmevoogudele (mis materjalidest jäätmed koosnevad) ja jäätmehooldusvõimalustele (näiteks kogumine, sortimine, töötlemine ja kõrvaldamine).

4.1 Jäätmekogused

Selleks et seisundiaruanne oleks piisav ja võimalikult täpne, on tähtis kasutada täpseid ja kehtivaid andmeid ja teavet. Kõigi andmete kogumine on sageli suur töö. Seetõttu soovitatakse alustada andmekogumissüsteemide arendamist võimalikult vara planeerimisprotsessis. Planeerimise alguses võib olla raske saada usaldusväärseid numbreid. Sellisel juhul võib esitada hinnangulised väärtused.

Põhiliselt on vaja teavet ja andmeid jäätmekoguste kohta:

- jäätmeallikad;
- jäätmevood;
- jäätmehooldusprotsessid: tekitamine, kogumine, vedu, sortimine, töötlemine ja kõrvaldamine.

Jäätmeallikate kindlaksmääramisega on võimalik suunata teadlikkuse tõstmise kampaaniaid ja jäätmeennetusprogramme suurimate mahtudega või enim ohtlikke jäätmeid tekitavatele jäätmeallikatele. Samal ajal võimaldab loob see aluse mis tahes konkreetse määruse koostamiseks, mis on suunatud konkreetsetele jäätmevoogudele ja jäätmetekitajatele. Ühtlasi saab edendada järelevalve tõhusust ja jõustamist.

Kast 4.1 Näited asjaomaste jäätmeallikate kohta

- Majapidamised
- Munitsipaalteenused
- Tööstusettevõtted
- Põllumajandus/metsandus
- Institutsioonid, kaubandus/äri ja bürood
- Ehitus- ja lammutusplatsid
- Elektri jaamad
- Kaevandused
- Reovee puhastusseadmed

- Jäätmekäitlusrajatised

Jäätmevoogudega tegeldes on võimalik saada teavet erinevate jäätmevoogude koguse ja koostise kohta. Nii on asutustel olemas taustteadmised, kui nad seavad iga jäätmevoo strateegilised eesmärgid ja eesmärkide saavutamiseks vajalikud edasised käitlusmeetodid ning -rajatised. Näiteks on direktiivis pakendite ja pakendijäätmete kohta seatud erinevad eesmärgid mitmete pakkematerjalide osas.

Kast 4.2 Näited asjaomaste jäätmevoogude kohta

ELi prioriteetsed jäätmeallikad:

- Olmejäätmed
- Pakendijäätmed
- Rehvid
- Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed
- Ehitus- ja lammutusjäätmed
- Ohtlikud jäätmed
- Kasutuselt kõrvaldatud sõidukid
- Tervishoiujäätmed
- Õlijäätmed
- Reoveesetted

Muud asjaomased jäätmevood:

- Orgaanilised jäägid (aiajäätmed)
- Papp
- Plastmass
- Raud
- Muud metallid
- Põllumajandusjäätmed
- Tööstusjäätmed
- Toidu- ja orgaanilised jäätmed
- Paber
- Tekstiil
- Inertsed jäägid
- Patareid
- Suurjäätmed
- Kaevandusjäätmed

Praeguse jäätmehooldussüsteemi seisund ja selle kirjeldus võimaldavad määrata kindlaks kavandi, võimsuse ja uued algatused.

Samuti on asjakohane ja jäätmete raamdirektiivi alusel ka kohustuslik esitada jäätmekogused, mis läbivad erinevad protsessid (tekitamine, kogumine, vedu, sortimine, töötlemine ja kõrvaldamine). See on peamiselt selleks, et oleks võimalik hinnata, kas praegune jäätmehooldusrajatiste võimsus on piisav.

Kast 4.3 Kohalik ja/või piirkondlik jäätmehooldussüsteem

Kui tuleb koostada kohalik või piirkondlik jäätmekava, on asjaomane lisada sellesse olemasoleva jäätmehooldussüsteemi üksikasjalik kirjeldus. Olmejäätmete kohaliku süsteemi kirjeldus võib sisaldada vähemalt järgmisi näiteid:

- Kogumisseadmed (prügikastid, sõidukid)
- Transpordikavad (transpordilistika, käitlusrajatiste asukoht)
- Üleandmis/sortimisrajatised
- Käitlusrajatiste liigid (näiteks prügilad, põletusrajatised)
- Ringlussevõtutegevused – nii riigiasutuste kui eraorganisatsioonide (näiteks Punane Rist) organiseeritud
- Maksekavad
- Eeskirjad (siseriiklikud ja kohalikud)

Andme- ja teabekogumise meetodid

Kui tuleb koostada riigi jäätmekava, on andme- ja teabekogumiseks kaks peamist meetodit:

- kohalike omavalitsuste aruannete kõrvutamine
- kohalikel uuringutel või juhuslikel katsetel põhinevate võtmesuuruste kasutamine.

Võtmesuurused võivad olla esitatud jäätmete tekitamisena elaniku kohta, tööstussektori kohta, ohtlike ainete kogustena töötaja kohta galvanoplastikatööstuses, klaasi ja paberi määrana olme- ja tahketes jäätmetes jne. Tegelikult sisaldab riigi jäätmekava sageli mõlemal viisil kogutud andmeid.

Kast 4.4 Näide: jäätmevoogude ja -koguste seisund

Soome 1998–2005 jäätmekava seisundiaruanne sisaldab ülevaadet jäätmete olukorrast Soomes, mis põhineb nii kohalike omavalitsuste kogutud kui võtmesuuruste alusel arvatud andmeid. Näiteks on koostatud jäätmete taaskasutamise üksikasjalikud kirjeldused jäätmeallikate ja -liikide kaupa, aastast tööstussektori tekitatud tööstusjäätmete kaupa ja tootmisjääkide sektorite kaupa.

Soomes aastast tekitatud kogujäätmete üksikasjalik kirjeldus on esitatud järgmiste jäätmevoogude osas:

- kaevandusjäätmed

- põllumajandusjätmed
- tööstusjätmed
- ehitusjätmed
- energia- ja veevarustuse jätmed
- olmejätmed
- reoveesetted
- ohtlikud jätmed

Ingliskeelne ülevaade on

<http://www.vyh.fi/eng/orginfo/publica/electro/waste/waste.pdf>

Lisaks sellele võib saada riigi kava tarvis statistilisi andmeid, näiteks demograafiliste arengute kohta põhioletuste jaoks planeerimisosas (vt punkti 5.1). Neid andmeid kogub tavaliselt riigiasutus või piirkondlik/kohalik omavalitsus ning neid on seetõttu kerge saada.

Konkreetsete andmete ja teabe kogumine kohaliku/piirkondliku jäätmekava tarvis tähendab sageli jäätmevoo otsest mõõtmist. Mõõtmistel võib olla väga erinev keerukustase. Kui on võimalik jätmeid kaaluda, on see muidugi kõige täpsem moodus täpse koguse määramiseks. Kui otsesid mõõtmisi ei ole võimalik teha, saab teha arvutused praegu kasutusel olevate seadmete andmete põhjal (tühjendatud prügikastide arv, rajatisse saabuvate veoautode arv jne).

Kohalikud pädevad asutused, jäätmehooldusettevõtted, jätmeid tekitavad või jätmete ringlussevõturajatised võivad esitada osa vajalikest andmetest. Neil on sageli tähtsat teavet kogutud, ringlussevõetud või käideldud jätmete koguste ning koostise kohta. Samuti on neil teavet ka käitluskulude kohta jne.

Kogutavate statistiliste andmete hulka võivad kuuluda:

- elanikkonna suurus;
- piirkonna geograafiline suurus, kust jätmeid kogutakse, jagatuna elamurajoonideks, tööstus- ja kaubandusaladeks;
- üksikasjalikud andmed jätmeid tekitavate peamiste sektorite ja tegevusalade (tööstusharud, äriettevõtted, sealhulgas põllumajandus, ja turism) suuruse ja arvu kohta;
- aastaaruanded jätmete ja nende koostise kohta koos hooajaliste kõikumiste analüüsiga.

Kast 4.5 EL jäätmestatistika määrus

Mittetäielike ja erinevate määratluste ning uuringumeetodite tõttu vaevalt võrreldavate jäätmeandmete probleemi võib edaspidi teatavas ulatuses lahendada tänu uuele EL määrulesele jäätmestatistika kohta. Määruse kolmes lisas kirjeldatakse andmeid, mida tuleks koguda, ja kogumismeetodeid.

Jäätmestatistika määru alusel saadud statistika esitatakse kahes peamises tabelis – jäätmete tekitamise tabelis (vastavalt NACE-klassifikatsioonile ja "EWC-stat V2" jäätmete ja ohtlike jäätmete klassifikatsioonile) ja jäätmehooldustabelis (ringlussevõtt, põletamine energia taaskasutamisega, põletamine energia taaskasutamisetä ja ladustamine prügilatesse).

Jäätmestatistika määrus võeti vastu 25. novembril 2002 ja see jõustus 29. detsembril 2002. Seega on andmekogumise esimene võrdlusaasta 2004 ning esimesed andmed avaldatakse kõige varem 2006. aastal.

EL liikmesriigid on senini kasutanud erinevaid uuringumeetodeid ja statistilisi jäätmemääratlusi. Tänu uuele määrulesele muutuvad peamised jäätmeandmed ELis ühtlustatumaks.

Jäätmestatistika määrust (nr 2150/2002) saab lugeda:

http://europa.eu.int/eur-lex/en/oj/2002/l_33220021209en.html

4.2 Jäätmete kogumine ja töötlemine

Esmalt on vaja praeguse jäätmekogumissüsteemi ja töötlusrajatiste kirjeldust, saamaks ülevaate kogutud ja töödeldud jäätmevoogudest. Teiseks loob kirjeldus aluse nende kohtade kindlakstegemisel, mis vajaksid parandamist.

Kirjelduses peaksid olema kõigi jäätmevoogude kogumissüsteemid ja võimaluse korral koos kogumise eest vastutavate poolte seletusega. See on eriti asjaomane nende jäätmevoogude puhul, mille kogumise ja/või ringlussevõtu/taaskasutuse eemärgid on kehtestatud EL direktiivides.

Riigi tasandil võib kogumissüsteemide kirjeldus olla üldülevaade olemasolevatest süsteemidest, kuid piirkondlikul/kohalikul tasandil võib see

olla päris üksikasjalik kirjeldus, näiteks mitmekordsetes hoonetes on selline kogumissüsteem ja ühepereelamutes teine.

Jäätmehooldusrajatised koosnevad sageli paljudest erinevatest töötlusrajatistest, näiteks põletusrajatised, prügilad ja erinevat liiki ringlussevõturajatised (sealhulgas komposteerimisrajatised).

Süsteemi kirjelduses peaks sisalduma registreeritud praegune kasutus, iga rajatise võimsus ning töötlemise rahalised aspektid. Kirjelduses peaks olema, mis koguses töödeldakse iga jäätmevoogu aastas, rajatiste maksimaalvõimsused, rajatiste eeldatav kasutusiga, iga jäätmevoogu töötluskulud jne. Samuti tuleks kirjeldada laiendus- ja uuenduskavasid. Andmed võib registreerida küsimustike abil või rajatiste külastamisel.

4.3 Majandus ja rahastamine

Jäätmehooldussüsteemi pideva arengu tagamiseks on vaja märkimisväärselt palju raha ja üle Euroopa on mitmeid rahastamismeetodeid. Kogumist ja vedu, töötlusrajatise ja prügilad rahastavad eraettevõtted, riigiettevõtted, riigi osalusega üksused ja kohalike omavalitsuse vahelised osühingud.

Käesoleva juhendi raamidesse ei jää konkreetsete soovitude tegemine selles küsimuses. Kavade finantsseletustes on siiski tähtis, et seal oleksid teatavad võtmearvud kava majanduslike tagajärgede kohta. See teave on oluline, kui püütakse ette näha praeguse jäätmehooldussüsteemi kavandatud muudatuste finantstagajärgi.

Riigi kavas võivad olla jäätmekogumise ja -töötlemise võtmearvud riigi kui terviku kohta, nagu näiteks jäätmete prügiladesse ladustamise kogukulud riigis, ühe tonni asbestijäätmete prügilasse ladustamise keskmine hind või vanapaberi eraldamise suurem ja madalam hind. Tavaliselt ei ole võimalik esitada riigi kavas/strateegias majanduslike teemade täpsest kaardistust.

Piirkondlikus/kohalikus kavas peaks siiski olema tegelik teave omavalitsuste halduskulude ning jäätmete kogumise, veo, eraldamise, töötlemise ja lõppkõrvaldamise kulude kohta. Sellised võtmesuurused on:

- ühe tonni jäätmete töötlushind erinevates töötlusrajatistes (prügila, põletamine, eraldamine jne);

- ühe tonni jäätmete kogumisega seotud kulud kogumismeetodite ja jäätmevoogude lõikes;
- ühe tonni jäätmete vedamisega seotud kulud jäätmevoogude lõikes.

Jäätmehooldussüsteemi rahastamine sõltub siseriiklikest õigusaktidest ja tavast, mil määral on kasutajaid pandud maksma teenuse eest. Tasusid kasutatakse tavaliselt jäätmete kogumiseks ja töötlemiseks, kuigi mõne jäätmevoos osas kasutatakse muid rahastamissüsteeme, näiteks tootjavastutust.

Kast 4.6 Olmejäätmete hooldamise rahastamine

Komisjon on läbi viinud uuringu olmejäätmete hooldamise rahastamise kohta. Uuringu eesmärk on: 1) Majandusanalüüsi tegemiseks vajalike hindude ja jäätmehoolduskulusid kajastavate olemasolevate andmete täiendamine. 2) Teabe kõrvutamine kohalike omavalitsuste ja liikmesriikide kasutatavate erinevate rahastamismudelite kohta heade tavade levitamiseks koos hinnanguga selliste süsteemidega.

Uuringu aruanne asub:

http://europa.eu.int/comm/environment/waste/studies/eucostwaste_management.htm

4.4 Otsuse ja eelmiste eesmärkide hindamisalus

Teabe ja praeguse olukorra hinnangu alusel peaks olema võimalik hinnata praeguse süsteemi toimimist. Seega on haldustasandil ja poliitikutest otsustajatel alus tulevikus erilist tähelepanu vajavate probleemide ja nende eesmärkide kindlakstegemiseks, mis on realistlikud ja saavutatavad jäätmekava tähtaja piires.

Lisaks sellele on loomulik enne edasise planeerimisaja uute eesmärkide määramist hinnata, kas eelmisel jäätmekaval ja selle algatustel oli soovitud mõju. Seega peaks kava sisaldama ka osa selle kohta, kas eelmise kava, kui see oli olemas, eesmärgid on saavutatud, ja kui ei ole, siis miks ei ole.

Kontrollnimekiri:

Jäätmehooldussüsteemi seisund annab jäätmehoolduse planeerimisega tegelevatele pooltele ülevaate praegusest jäätmehooldussüsteemist.

Seisundiaruande koostavad peamiselt haldusasutused koostöös praeguse jäätmehooldussüsteemi erinevate osalistega. Pange tähele, et tegemist on üpris laiaulatusliku tööga olenemata sellest, kas vaadatakse läbi olemasolevaid andmeid või tehakse esimest korda seisundiuringut ja andmekogumist.

Seisundiaruanne peaks olema aluseks järgmistele küsimustele vastamisel:

1. Kas praegune jäätmehooldussüsteem täidab poliitilisi eesmärgi:
 - jäätmete vältimise/minimeerimise osas,
 - ringlussevõtu/energia taaskasutamise osas,
 - ohutute lõpladustamisrajatiste osas?
2. Kas praeguses jäätmehooldussüsteemis tegeldakse keskkonnavalaste, tervise ja ohutuse teemadega jäätmekava asjaomases valdkonnas?
3. Kas praegune jäätmehooldussüsteem kujutab endast piisavat haldus- ja organisatsioonilist raamistikku tõhususe osas asjaomases valdkonnas?
4. Milline on esialgne nimekiri võimalikest muudatustest, et:
 - täita poliitilised eesmärgid,
 - parandada praeguse süsteemi keskkonna-, tervise- ja ohutusalast toimimist,
 - suurendada jäätmesüsteemi kui terviku võimsust ja füüsilist toimimist (kogumisseadmed, veoautod, juurdepääs jäätmehooldusrajatistele) läheduse ja sõltumatuse osas,
 - parandada süsteemi tõhusust ja organisatsioonilist raamistikku?

5 Planeerimisosa

Planeerimisosa koostatakse a) ELi ja siseriiklike jäätmeõigusaktide ja -strateegiatega alusel, mis võivad sisaldada konkreetsetes valdkondades seatud eesmärke, ja b) seisundiosa teabe, s.t praeguse olukorra analüüsi ja hinnangu alusel.

Planeerimisosas tuleks määrata kindlaks järgmised aspektid:

- edasised poliitilised eesmärgid, sealhulgas sihid ja näitajad
- milliseid muudatusi on vaja praeguse süsteemi keskkonna-, tervise- ja ohutusalase toimimise parandamiseks
- milliseid muudatusi on vaja seoses jäätmesüsteemi võimsuse ja füüsilise toimimisega
- milliseid muudatusi on vaja süsteemi tõhususe ja organisatsioonilise raamistiku parandamiseks.

Elemendid, mis võivad planeerimisosas sisalduda, on esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Võimalikud elemendid planeerimisosa kaasamiseks

1. Jäätmete tekitamise eeldatavate tähtsate parameetrite kindlakstegemine ja analüüs ning jäätmehooldusvõimaluste kindlakstegemine	Jäätmete kogused ja koostis, mida on kohandatus seoses: <ul style="list-style-type: none">- rahvastiku kasvuga- majandusliku olukorra muutustega (kasv, langus)- muutustega tarbekaupade nõudluses ja olemuses- muutustega tootmismeetodites- uute jäätmetöötlusmeetoditega- poliitikamuudatuste mõjuga
2. Eesmärkide määramine	<ul style="list-style-type: none">- jäätmete vältimine, ringlussevõtt, taaskasutamine ja ohutu lõppladustamine- jäätmevood, näiteks prioriteetsed jäätmevood- jäätmeallikad, näiteks tööstus ja majapidamised
3. Edasine jäätmehooldussüsteem – tegevuskava	<ul style="list-style-type: none">- kogumine (sõidutee äärest, kohaletoomiskavad, ringlussevõtukohad)- jäätmehooldusrajatised (ringlussevõtt, põletamine energia taaskasutusega, prügilad)

	<ul style="list-style-type: none"> - kohustuste jagamine kohalike omavalitsuste ja tööstuse vahel (olmejäätmed/tööstusjäätmed, tootjavastutus jne) - majanduslikud tagajärjed ja rahastamine: <ul style="list-style-type: none"> - hooldussüsteemi kogumaksumus - tasude ja maksude kasutamine, tootjavastutus - jäätmekava rakendusmeetmed
4. Pikaajaline areng	<ul style="list-style-type: none"> - edasised investeeringud uutesse jäätmehooldusrajatistesse - läbiviidavad lisateadusuuringud

Planeerimisajal võib jäätmevoogusid ja kogust märkimisväärselt mõjutada terve hulk parameetreid. Realistliku kava koostamiseks tuleks kindlaks teha valitsevad parameetrid ning tuleks kirjeldada ja hinnata nende oletatavat mõju jäätmevoogudele. Kavasse tuleks panna vajalikud meetmed soovimatute suundumuste vastu võitlemiseks või nende kontrollimiseks kogu planeerimisaja jooksul.

5.1 Planeerimise eeldused

Planeerimist mõjutavad olulised *parameetrid* on:

- jäätmete liigid ja kogused,
- jäätmete geograafiline päritolu ja
- jäätmehooldusrajatiste olemasolu.

Näiteks võib seisundiosast selguda, et mõnes piirkonnas on jäätmekogused suurenenud ning see võib tähendada, et tuleks võtta ennetusmeetmeid või suurendada kõnealuste jäätmeliikide töötlusvõimsust. Samamoodi võib teatavate jäätmeliikide koguste vähenemine tähendada, et töötlusvõimsust tuleks kohandada. Igal juhul tuleks aasta jooksul ilmnenud kasvu ja vähenemist analüüsida üksikasjalikult, saamaks aru, kas on tegemist juhuslike kõikumistega või kestva suundumusega. Neid aspekte on analüüsitud 4. peatükis kirjeldatud seisundiaruande koostamisel.

Jäätmete tekitamist planeerimisajal võivad mõjutada ka muud parameetrid ning selleks, et hinnata jäätmehooldusteenuste jne vajadusi tulevikus, on vaja hinnata järgmiste tegurite mõju:

- rahvastiku kasv
- majandusliku olukorra muutused (kasv, langus)
- muutused tarbekaupade nõudluses ja olemuses
- muutused tootmismeetodites
- uued jäätmetöötlusmeetodid
- poliitikamuudatuste mõju (ennetamine, minimeerimine, taaskasutamine, ringlussevõtt)

Mõne parameetriga kaasneb märkimisväärseid ebakindluselemente ja seetõttu saab jäätmekoguseid ja hooldusrajatiste vajadusi jne ainult teatava täpsusega ennustada.

Seega ei saa koostada täiesti kindalt ja ebaselgusteta ennustust edasise jäätmete tekitamise kohta. Vaatamata sellele on ilmselt vaja usalduslikku alust, et tagada süsteemi vajalik võimsus planeerimisajal, eelkõige edasisteks investeringuteks, kogumissüsteemide loomiseks jne. Selle probleemi lahendamiseks võib koostada mitmeid erinevaid *stsenaariume*, mis katavad muutused jäätmete tekitamises ja töötlemises.

Riigi võimaluste ja suutlikkuse alusel, kaasa arvatud majandus, vastuvõetud poliitikad ja olemasolevad kohustuslikud sihid nagu EL direktiivides sätestatud sihid, võib valida planeerimise lähtepunktiks kõige realistlikuma stsenaariumi.

Võttes arvesse raskusi eespool nimetatud parameetrite mõju ennustamisel tuleks stsenaariumidesse integreerida teataval määral paindlikkust, tagamaks võimaluse kohandada valitud stsenaariumil põhineva kava muudatustega eeldustes, jäätmekogustes jne.

Näiteks võivad muudatused antud piirkonna elanikkonna suuruses mõjutada märkimisväärselt kogumissüsteemi, jäätmehooldussüsteemi võimsust jne. Seega peab suhe elanikkonna suuruse ja kava erinevate tegevuste vahel olema läbipaistev, et saaks teha kava vastavatesse osadesse vajalikud kohandused, mis on tingitud elanikkonna suuruse muutusest.

Teine näide on võimaliku uue tehnoloogia väljaarendamine jäätmevoo ringlussevõtuks, mis oli senini põletatud või ladustatud prügilasse. Tehnoloogia mõju kõnealusele jäätmevoole peaks olema kindlaks tehtav nii,

et saaks hinnata, kas oluliste muudatuste tegemine praegustesse süsteemidesse oleks kasulik.

Seega on läbipaistvus lisapaindlikkuse saavutamise vahend planeerimises, näiteks arvutused võimsuse kohta võimaldavad mõista erinevate jäätmevoogude koguste ja päritolu mõju jäätmehooldussüsteemile.

Kast 5.1 Olmejäätmete trendi arutamise näide

Andmed antud piirkonna kohta:

- registreeritud elanike arv aastal n : A_{inhab}
- aastal n mõõdetud või eeldatav jäätmete tekitamine elaniku kohta: $P_{\text{t/yr*inhab}}$
- jäätmeid selles piirkonnas aastal n : $G_n = A_{\text{inhab}} * P_{\text{t/yr*inhab}}$

Arenguoleetus (väärtused on esitatud näitena):

- elanikkond; madal oletus +0,4% aastas, suur oletus +0,9% aastas
- jäätmete tekitamine elaniku kohta; madal oletus +0,6% aastas, suur oletus +1% aastas

Aastal $(n+5)$ eeldatavasti hooldatavad jäätmed:

Elanikkonna arengu ja elaniku kohta tekitamise madalate oletuste kohaldamine:

$$G_{n+5}: A_{\text{inhab}} * (1,004)^5 * P_{\text{t/yr*inhab}} * (1,006)^5 = G_n * 1,051$$

Elanikkonna arengu ja elaniku kohta tekitamise suurte oletuste kohaldamine:

$$G_{n+5}: A_{\text{inhab}} * (1,009)^5 * P_{\text{t/yr*inhab}} * (1,01)^5 = G_n * 1,099$$

Allikas: *Management of household waste: Departmental Plans*, ADEME 2001. Juhend on avaldatud: <http://www.ademe.fr/collectivites/Dechets-new/Politique-planif/plans/guide.htm>

5.2 Eesmärkide seadmine

Seisundiosa tulemused on märkimisväärseks aluseks eesmärkide määratlemisel riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Üldiselt peaks eesmärkide tulemus olema tasakaal jäätmekoguste ja töötlusvõimsuse vahel, näiteks rakendades meetmeid, mis piiravad jäätmete tekitamist, suurendavad ringlussevõttu ja taaskasutust või laiendavad töötlusvõimsust.

Riigi jäätmekavade eesmärgid võivad mõnel juhul olla juba ette kindlaks määratud, näiteks EL ringlussevõtu eesmärgid. Lisaks sellele võib riigi eesmäärke kindlaks määrata seoses jäätmete vähendamise või ringlussevõtuga. Uute eesmärkide kindlaksmääramise üldstrateegia on punktis 2.2 kirjeldatud jäätnehierarhia. Nende jäätmevoogude või jäätmeallikate suhtes, mille puhul eesmäärke ei ole veel seatud, tuleks siiski hinnata keskkonna- ja majanduslikke mõjusid, et oleks võimalik valida optimaalne jäätmehooldusvõimalus.

Võib kehtestada prioriteetsete jäätmevoogude, jäätmehooldusvõimaluste (ennetamine, ringlussevõtt jne) ja majandussektorite või majapidamiste (jäätmeallikad) eesmärgid ja kvantitatiivsed sihid.

Piirkondlikus ja kohalikus jäätmekavas peaks jäätnehierarhiapõhimõtetele vastavuse strateegia kajastuma erinevate jäätmehooldusvaldkondade eesmärkides. Piirkondlikud või kohalikud eesmärgid võib kindlaks määrata, aidates kaasa kohalike probleemide lahendamisele. Igal juhul peavad eesmärgid olema ühtlustatud riigi üldise jäätmestrateegiaga.

Kui on olemas eelmine jäätmekava või eesmärgid, peaks eesmärkide kindlaks määramisel võtma arvesse, kas eelmised eesmärgid on saavutatud või mitte, või kas on alust arvata, et eesmärgid saavutatakse kõnealuse aja jooksul. Seega tuleb teatavatel juhtudel kohandada eelmisi eesmäärke või need alles jätta või tuleb rakendada meetmeid, mis muudavad eesmärkide saavutamise realistlikuks.

Kast 5.2 Näide eesmärkide seadmise kohta

1999. aastal esitas Norra valitsus "Valge raamatu nr 8 valitsuse keskkonnapoliitika ja keskkonna olukorra kohta Norras". Raamatus on peatükk jäätmete kohta kolme poliitilise eesmärgiga:

- jäätmete hulga suurenemine peaks olema märkimisväärselt madalam kui majanduskasv
- lõppladustamisele (ladustamine prügilasse ja põletamine energia taaskasutusega) kuuluvate jäätmete kogus peaks 2010. aastaks moodustama 25% tekitatud jäätmetest
- igasuguste erijäätmetega tuleb tegelda ohutult ja vastuvõetaval viisil

Need eesmärgid tuleb teisendada meetmeteks ja koguselisteks sihtmärkideks. Norra raamatus on näiteks järgmised meetmed: suurendada diferentseeritud jäätmemaksudes, suurendada põletusrajatiste nõudeid ja suurendada õlijäätmete kogumist selliste meetmete abil nagu hüvituskava muutmine.

Allikas: <http://odin.dep.no/md/engelsk/publ/rapporter/022051-220006/index-dok000-b-n-a.html> – present methods

Kontroll edusammude üle eesmärkide suunas liikumisel

Kvalitatiivsed poliitilised eesmärgid, mis on planeerimise lähtepunktiks, tuleb teisendada toimivateks ja mõõdetavateks koguselisteks sihtmärkideks.

Jälgimaks poliitiliste eesmärkide saavutamist võib iga poliitilise eesmärgiga siduda kontrollisüsteemi. Kontrollisüsteemis võib kasutada mõõdetavaid sihtmärke, mõõdetavaid näitajaid, meetmeid ja iga eesmärgi eeltingimuste kindlakstegemist. Mõte on selles, et eesmärgi täitmise kontrollimiseks tuleb kasutada mõõdetavat näitajat (mõõdetavaid näitajaid).

Kui poliitilise eesmärgi suhtes saab kohaldada koguselisi sihtmärke, määratletakse sageli samal ajal ka näitaja. Kui koguselisi sihtmärke ei saa määratleda või kui need tuleb muuta täpsemaks, on kvalitatiivsete ja koguseliste eesmärkide täitmist näitavad näitajad olulised selleks, et kontrollida edusamme ja vastavust vastuvõetud jäätmekavale. Mõnel juhul on eesmärgi kontrollimiseks vaja mitut näitajat. Lisaks selle on soovitatav, et sihtmärgid ja näitajad oleksid mõõdetavad, nii on kontrollimine selgem.

Meetmed on selleks, et tagada poliitiliste eesmärkide saavutamine, kusjuures nende eeldusteks on eelnevad uuringud, katsed, teave jne.

Igal poliitilisel eesmärgil võib olla mitu sihtmärki ja vahendit või meetet. Näiteks võib ringlussevõtt olla üldeesmärk ning seda võib siduda konkreetsete jäätmevoogude või -allikate ringlussevõtu sihtmärkidega.

Ühe eesmärgi kontrollisüsteemi on kirjeldatud tabelis 8. Kontrollisüsteemi kasutamise näitena on valitud poliitiline eesmärk vähendada biolagundatavate olmejäätmete ladustamist prügilasse. Mõõdetavad sihtmärgid on määratletud prügiladirektiivis, kuid otsused vajalike näitajate ja meetmete ning eeltingimuste kohta tehakse liikmesriikides.

Tabel 8. Näide näitajatega kontrollisüsteemi kohta

Poliitiline eesmärk	Mõõdetavad sihtmärgid	Mõõdetavad näitajad	Meetmed	Eeltingimused
Prügilate kasutamise vähendamine	<p>Aasta 2006: Prügilates ladustatavate BOJ¹ kogust tuleb vähendada 75%le 1995. aastal tekitatud BOJ kogu kaalulisest kogusest.</p> <p>Aasta 2009: tuleb vähendada 50%le.</p> <p>Aasta 2016: tuleb vähendada 35%le.</p>	<p>Igal aastal kontrollitakse prügilatesse ladustatud BOJ kogust ja koostatakse ennustused, et hinnata sihtmärkide täitmise suutlikkust</p> <p>Aasta 2004 Loodavad BOJ töötusrajatised koos paberi, papi, aiajäätmete ja toidujäätmete eraldi kogumiskavade samaaegse järkjärgulise väljaarendamisega</p>	<p>Aasta 2002: a) Kinnitada õigusraamistik, et tagada biolagundatavate jäätmete liigiti eraldamine.</p> <p>b) Suurendada igal aastal 20% maksu jäätmete eest, mis lähevad prügilatesse</p>	<p>Aastad 2001–02: Viia läbi alusuuringud asjaomaste töötusmeetodite kohta</p>

Märkus: Sihtmärgid on nõukogu direktiivist 99/31/EÜ prügilate kohta.

¹ BOJ: biolagundatavad olmejäätmed.

5.3 Jäätmehooldussüsteem planeerimisajal – tegevuskava

Kui on tehtud praeguse olukorra ja jäätmekoguste eeldatavate edasiste arengute analüüs ning on kokku lepitud eesmärkides, tuleks otsustada, kuidas neid eesmärke saab saavutada. Seda võib lugeda planeerimisprotsessi tuumaks.

Tegevuskavas on:

- kogumissüsteemide valik
- vajalike jäätmehooldusrajatiste kindlaksmääramine
- kohustuste määramine erinevatele pooltele
- majanduslike tagajärgede ja rahastamise kaalutlused
- jäätmekava rakendusmeetmete kasutamise kaalutlused (võimalikud meetmed on esitatud punktis 5.4).

Kogumissüsteemid

Tuleb teha otsused kindlaksmääratud allikate ja jäätmevoogude kogumissüsteemide kohta. Kogumissüsteemil võib eesmärkide saavutamisel olla tähtis roll, seega tuleks kaaluda, millist liiki süsteem on sihtmärkidega seoses kõige kohasem. Näiteks võib sõidutee äärest kogumise süsteem olla tõhusam süsteemist, mille puhul üksik jäätmetekitaja peab tooma oma jäätmed kesksesse ringlussevõtukohta. Sõidutee äärest kogumise süsteem on siiski tihti kulukam.

Seega võib majanduslikel kaalutlustel olla tähtis roll kogumissüsteemi valiku tegemisel, kuid olulised on ka poliitilised kavatsused seoses teenuse standardite ja keskkonnaaspektidega.

Iga jäätmevoo kohta võib kavas esitada selgituse selle kogumismeetodi, töötlemise jne osas. Piirkondlikus/kohalikus jäätmekavas võib esitada üksikasjalikud nõuded mõne jäätmefraktsiooni töötlemise, veo jne kohta.

Kehtivates õigusaktides võib olla üksikasjalikult kindlaks määratud kogumissüsteemi struktuur, samuti võidakse toetada uute kogumissüsteemide sisseseadmist õigusaktidega, milles sätestatakse, millist liiki kogumissüsteem tuleks valida.

Mõned jäätmeallikad on erilised seoses ringlussevõtnõuetega. Võib olla otstarbekas arutada neid jäätmefraktsioone ühe kirjelduse all ja ühes

planeerimisosas. See kehtib näiteks pakendijäätmete kohta, mille eesmärgid ringlussevõtumäära osas on sätestatud EL tasandil. Seega võib pakendijäätmed koondada eriosasse, olenemata nende allikast (majapidamised või tööstus või kaubandus). Sama võib olla ka ohtlike jäätmete ja patareidega, mis kuuluvad patareisid ja akusid käsitleva direktiivi rakendusalas, ning mitmete muude jäätmevoogudega. Lisaks sellele on mõned jäätmevood ELis prioriteetsed ning need peaksid olema tegevuskavas.

Piirkondlikus või kohalikus jäätmekavas on eeltingimuseks üksikasjaliku planeerimise läbiviimine jäätmete tegelikuks hooldamiseks, sealhulgas töötlemiseks ja lõppladustamiseks.

Kast 5.3 Näide aiapäätmete kohta

Belgia Flandria piirkonna biojätmete (toidujätmed) ja taimejätmete (aiapäätmed) jäätmekavas seati eesmärgiks, et igal Flandria elanik saaks koguda eraldi aiapäätmeid 1997. aasta lõpuks. Need aiapäätmed kogutakse kas sõidutee äärest (tavaliselt lahtiselt) või kasutatakse kohaleviimiskava. Mõned kohalikud omavalitsused oakuvad siiski ka lisatasu eest või ilma biolagundatavaid plastik- või paberkotte. Sellistel juhtudel on kogumissagedus tavaliselt suurem kui lahtiste jätmete puhul.

Allikas: *Biodegradable municipal waste management in Europe: Strategies and instruments*, Euroopa Keskkonnaagentuur, 2001.
http://reports.eea.eu.int/topic_report_2001_15/en

Jäätmehooldusrajatised

Tegevuskavas peaksid olema otsused jäätmehooldusrajatiste liikide ja võimsuse kohta. Selliste otsuste tegemine vajab põhjalikku uurimistööd, sest rajatiste ehitamine on küllaltki kallis.

Piirkondlikes/kohalikes kavades peaks olema üksikasjalik hinnang erinevat liiki rajatiste vajaduse ja võimsuse kohta. Tegevuskavas peaksid olema eelarvestused, kas ollakse vastavuses riigi jätmestrateegiaga, näiteks lähedus- ja sõltumatuspõhimõtetega. Lisaks sellele peaks tegevuskavas olema hinnang, kas erinevat liiki rajatise on kohandatud jätmestrateegia/kava üldeesmärkidega võimsuse ja töötlusmeetodi osas,

võttes arvesse jäätmehierarhiat. Iga töötusrajatist tuleks kirjeldada ja võrrelda jäätmekogustega, mida planeerimisajal eeldatavasti tekitatakse.

Lisaks sellele võib rajatiste kasutusiga kesta aastakümneid, seega tuleb asukoht väga hoolikalt valida.

Kogumise ja töötlemise erinevate meetodite plaaniperiood sõltub põhiliselt seotud seadmete mastaabisäästust. See seab rajatise minimaalse võimsuse, kui seda soovitakse kasutada tasuvalt ja minimaalse plaaniperioodiga tasuvusaja tagamiseks. Tabelis 9 on loetletud kogemustel põhinevad tüüpilised väärtused.

Tabel 9. Erinevate kogumis- ja töötusmeetodite minimaalne plaaniperiood

Süsteem	Minimaalne plaaniperiood
Tahkete olmejäätmete kogumine	3 aastat
Komposteerimisrajatis (tavaline)	5 aastat
Sanitaarprügila	10 aastat
Põletamine	20 aastat
Komposteerimisrajatis (kõrgtehnol.)	20 aastat
Ohtlike jäätmete töötusrajatis	20 aastat

Märkus: väärtused põhinevad kogemustel ning sõltuvad rajatiste võimsusest.

Planeerimisel tuleks hinnata ka seda, kas rajatised vastavad praegustele ja tulevastele nõuetele, ning laiendamis- ja ajakohastamiskavad jne peaksid kavas sees olema. Samuti tuleks kirjeldada vajadust saada uusi keskkonnalubasid.

Kast 5.4 Näide keskkonnavalaste ja majanduslike kaalutluste kohta

Staffordshire maakonna volikogu ja Stoke-on-Trenti linnavolikogu väidavad kohalikus jäätmekavas, et lubatakse teha ettepanekuid jäätmete põletamise kohta, kui kavandatav areng:

- i) on keskkonna seisukohalt parim kasutatav võimalus;
- ii) sisaldab energia taaskasutust, kas sooja- ja elektritootmist koos või ainult elektri tootmist;
- iii) ei kahjusta jäätmehierarhias kõrgemal tasandil töötavate

jäätmetöötusrajatiste loomist, sealhulgas komposteerimine, materjalide ringlussevõtt ja jäätmed energiarajatistele.

Punkti iii) osas on väidetud, et põletamine võib vajada suuri investeeringuid, nõuda pikaajalisi lepinguid suuri jäätmekoguseid elujõulisuse tagamiseks. Seetõttu on keskkonna seisukohalt parima kasutatava võimaluse, jäätmehierarhia ja läheduspõhimõtte seisukohast tähtis kaaluda kavandatava arengu majanduslikke tagajärgi koos keskkonnavalaste ja sotsiaalsete tagajärgedega.

Seega tuleks pidada meeles üldist jäätmestrateegiat, kui tehakse otsused jäätmetöötusrajatiste loomise kohta. Jäätmetöötusrajatiste loomise mõju tuleks arvesse võtta nii, et kavandatav areng ei kahjustaks säästlikumaid jäätmehooldusmeetodeid.

Allikas: <http://www.staffordshire.gov.uk/waste/revisedcontents.pdf>

Enne kui teha otsus töötusmeetodite ja jäätmehooldusrajatiste asukoha kohta, oleks võibolla kasulik teha üks või mitu jäätmevoogude ja -allikate stsenaariumide kulude-tulude analüüsi. Kulude-tulude analüüs on vahend ülevaate saamiseks erinevate võimaluste tagajärgedest/mõjust ning see aitab otsustajaid. Kulude-tulude analüüsi kasutamine võib pakkuda ka võimaluse uurida jäätmehooldussüsteemi mõju muudele kavadele nagu tervishoiukava, ruumiline planeerimine jne.

Kast 5.5 Näide jäätmetöötusrajatiste asukohakriteeriumide kohta

Staffordshire maakonna volikogu ja Stoke-on-Trenti linnavolikogu on kokku leppinud jäätmetöötusrajatiste konkreetsetes asukohakriteeriumides.

Nii on kohalikus jäätmekavas väidetud, et nõustatakse ettepanekutega uute jäätmetöötusrajatiste kohta siis, kui need kujutavad endast keskkonna seisukohalt parimat kasutatavat võimalust ja:

1. oleksid kooskõlas teiste naabruses või läheduses asuvate maakasutustega; ja
2. täiendaksid olemasolevaid tegevusi või moodustaksid osa terviklikust jäätmehooldusrajatisest; või
3. tooksid degradeerunud, saastatud või mahajäetud maa tagasi viljakasse kasutusse või kasutaksid taas olemasolevaid või tarbetuid hooneid.

Nii on toodud kohalik poliitika saastatud maa kasutamise ja olemasolevate või

tarbetute hoonete taaskasutamise kohta jäätmetöötlusrajatiste asukoha otsustusprotsessi.

Allikas: <http://www.staffordshire.gov.uk/waste/index.htm>

Vastutus

Vastutuse jäätmehoolduse eest võib määrata mitmele osapoolle nagu kohalik omavalitsus või tööstus. Mõnedel juhtudel vastutab tootja oma toodete ringlussevõtu või taasskasutusvõimaluste eest, kui neist toodetest saavad jäätmed. Vastutus võib põhineda õigusaktidel või kokkulepetel.

Sõltumata sellest, kuidas on praeguse süsteemi kohaselt vastutus jaotatud, tuleks kirjeldada vastutust iga jäätmevoo eest üheti mõistetavalt ning tuleks selgelt kindlaks määrata vastutavad isikud, institutsioonid jne.

Eesmärkide täitmiseks vajalike kõigi tegevuste rakendamise ajagraafikut tuleks pidada jäätmekava tähtsaks osaks. Kasulikud võivad olla verstepostinäitajad, sest nende abil saab parandusmeetmete võtmiseks õigeaegselt kindlaks määrata kõrvalekalded ajagraafikust.

Kast 5.6 Näide vastutuse jagamise kohta

Vallooni piirkonna jäätmekavas on iga konkreetse jäätmevoo kohta tabel, mis näitab organisatsiooni ja poolte vastutust. Allpool on esitatud väljavõte ohtlike jäätmete osast. Tegevused on jagatud jäätmete loendiks, jäätmete ennetamiseks, jäätmekogumiseks, lõppladustamiseks jne. Ohtlike jäätmete puhul koosneb kavas olev tabel 36 kirjest, millest allpool on esitatud kaks näidet.

Tegevus	Projekti elluviija	Operaator	Lõpp
<i>Jäätmete loend</i> Teha kohustuslikuks luua standarditud register, milles salvestatakse koguselist, kvalitatiivset ja majanduslikku teavet ohtlike jäätmete kohta, selle päritolu, sihtpunkti ja töötlemisjäakide kohta ning koostada kaks korda aastas standarditud deklaratsioon, mis sisaldab teavet registrist ja mida kontrollitakse juhuslikult, et tagada deklaratsioonide õigsus ja objektiivsus	Valloonia valitsus	<ul style="list-style-type: none">▪ Tööstus▪ Jäätmesektor▪ Kohalike omavalitsuste liit	1999
<i>Jäätmekogumine</i> Luua ohtlike jääkide nimekiri eraldi kogutavate lahkulöödud koguste kaupa	Valloonia valitsus	<ul style="list-style-type: none">▪ Tööstus▪ Kohalikud omavalitsused	1999

Allikas:

http://environnement.wallonie.be/cgi/dgrne/plateforme_dgrne/visiteur/frames.cfm

Majanduslikud tagajärjed ja rahastamine

Jäätmekava koostamise täielik mõistatus on edasises süsteemis iga jäätmevoo tarvis eelistatud töötlusmeetodite kombinatsiooni saavutamine. Lõpptulemus võib koosneda paljudest ellukutsutavatest meetmetest ja vahenditest (õiguslikud ja majanduslikud), teadlikkuskampaaniatest, uutest jäätmekogumiskavadest ja juurdepääsust uutele töötlusrajatistele.

Lisaks hinnangu andmisele algatuste tõhususele üldises jäätmevoos suunatavate ja ümbersuunatavate jäätmete koguste osas, kaasneb edasise jäätmehooldussüsteemiga tavaliselt märkimisväärseid investeeringuid ja lisategevuskulusid.

Peamine komponent lõppotsuse tegemisel ja uue jäätmehooldussüsteemi heakskiitmisel on otsuse tegemine majanduslike tagajärgede kohta nii esialgsete investeeringute kui tegevuskulude osas ning edasiste kasutajamaksude suuruse osas. Taas tuleb hinnata iga algatuse majanduslikke tagajärgi ning lõpuks panna need ühte koondülevaatesse.

Eesmärk on hinnata kogukulusid investeerimiskulude ja tegevuskulude osas. Kogumisseadmetel, prügilatel ja muudel rajatistel, mida on tarvis üldises jäätmehooldussüsteemis, on siiski erinev kasutusiga ja kulumiaeg ning tuleks teha arvutused, et võrrelda paljude tegevuste kulusid ja koondada need. Üks viis on arvutada kogu aastakulu, s.t tegevuskulu pluss investeeringute aastakulu.

Võimaluse korral tuleks kulud eristada järgmiselt:

- üldiste haldustoimingute kulud, näiteks jäätmeplaneerimise, lubade andmise, õigusloome jne kulud,
- jäätmete ennetamise üldalgatused
- erinevate jäätmevoogude töötlemisega seotud kulud, sealhulgas investeeringute kulud.

Nii peaks olema võimalik jälgida eesmärkide saavutamise majanduskulusid. Samuti peaks olema võimalik võrrelda praeguse jäätmehooldussüsteemi ja uue jäätmekava kulusid.

Arvutused ühe tonni jäätmete kohta võivad aidata anda ülevaadet keskmiste kulude kohta ning neid võib kasutada erinevate võimaluste kulude võrdlemiseks.

5.4 Jäätmekava võimalikud rakendusmeetmed

Jäätmekava rakendamiseks on tarvis mitmeid meetmeid. Tavaliselt peaks iga kava eesmärki toetama üks või mitu suunatud meetet.

Võtmeküsimus meetmete valimisel nende hulgast, mida asjaomane asutus saab kasutada, on see, milline meede muudab inimeste käitumist kõige tõhusamalt? Iga eesmärgi puhul peaks asutus hindama mitte ainult seda, milline meede on parim keskkonnasurve vähendamiseks, vaid ka meetme majanduslikke tagajärgi ja selle poliitilist teostatavust.

Mõne eesmärgi puhul on parim võimalus reguleerivad meetmed. See kehtib eelkõige siis, kui eesmärk on seotud konkreetsete ohtlike ainete leviku tõkestamisega. Majandusalgatused võivad olla tõhusamad selliste eesmärkide puhul nagu jäätmete tekitamise vähendamine või ringlussevõtumäära suurendamine. Võib olla siiski ka muid sobivaid meetmeid. Üks sellistest meetmetest on avalikkuse teadlikkuse tõstmine.

Käesolevas osas esitatakse meetmeid, mida võib kasutada jäätmekava rakendamiseks. Õigusakte loetakse kõige levinumaks ja tuntumateks meetmeteks ja seega ei esitata neid üksikasjalikumalt. Käesolevas osas pööratakse põhitähelepanu sellistele meetmetele nagu avalikkuse teadlikkuse tõstmine, majanduslikud stiimulid (näiteks maksud, tasud, subsiidiumid), integreeritud tootepoliitika, keskkonnalased kokkulepped ja planeerimine.

Avalikkuse teadlikkus

Tõhusa ja hästi toimiva jäätmehooldussüsteemi jaoks on tähtis, et avalikkus mõistab süsteemi ja toetab seda. Mõne ringlussevõtukava edukus sõltub peaaegu täielikult kasutajate, näiteks majapidamiste toetusest. Kuidas saab kohalik omavalitsus veenda kodanikke viima tühje klaaspudeleid kohaliku kokkuostupunkti või ringlussevõtukeskusesse, kui ta võib need lihtsalt prügikasti visata?

Õiguslikud ja majanduslikud stiimulid võivad muuta inimeste käitumist. Avalikkuse teadlikkuse ja soovi loomine järgida jäätmehoolduse juhendeid võib samuti olla väga tõhus vahend.

Kast 5.7 Näited avaliku teabe kohta:

Austria juhend jäätmete eraldamise kohta

Austrias on riigi põllumajanduse ja metsanduse, keskkonna ja veemajanduse ministereerium koostanud üldjuhendi *Abfall-Trenn-ABC* jäätmete eraldamise kohta, selles on peamised jäätmevood, kasulikud kontaktandmed ja jäätmesõnastik. Juhend on internetis:

<http://www.ooe.gv.at/umwelt/abfall/wegweiser/abfwegw.htm>

Prantsusmaa praktiline juhend

Prantsuse keskkonna- ja energiahaldamise amet ADEME on avaldanud mitmeid praktilisi juhendeid *Les guides pratiques* majapidamisjäätmete, koduse komposteerimise, elektriliste ja elektrooniliste seadmete jäätmete ja ohtlike jäätmete kohta:

<http://www.ademe.fr/particuliers/Default.htm>

Avalikkuse teadlikkuse tõstmiseks jäätmeteemadel ja teabe esitamiseks, kuidas sellega saab tegelda, on mitmeid võimalusi.

Teadlikkust saab tõsta teavituskampaaniate ja juhenditega. Uue algatuse käivitamisel, näiteks patareide või elektriliste ja elektrooniliste seadmete kogumine majapidamistest, võivad sobivateks vahenditeks olla telereklaamid või kuulutused ajalehtedes.

Teine loomulik teabevahend on internet. Veebilehekülje loomine, kust avalikkus saaks alla laadida jäätmekava ja teabelehti, on suhteliselt kerge ja mittekulukas. Veebilehekülge võib isegi laiendada korduma kippuvate küsimustega ja asjaomaste linkidega teistele veebilehekülgedele, kust kasutaja võib leida lisateavet.

Kast 5.8 Odavad vahendid avalikkuse teadlikkuse tõstmiseks

1. Hariduslikud massitegevused, näiteks:

- artiklid ajalehtedes
- uudised
- kõned
- kohalike omavalitsuste töötajate külalisesinemised raadioprogrammides
- ametlikud teadaanded

2. Külalislektorid
 - koolides
 - ülikoolides
 - klubides
 - huvirühmades / valitsusvälistes organisatsioonides
 - avalikud üritused
3. Lihtne veebilehekülg
4. Plakativõistlused ja näitused
5. Tööjõu tasuta koolitus
6. (Vabatahtlike) teadlikkustöötajate kodukülastused
7. Naabruskonna teavitus- ja teadlikkuse tõstmise komiteed rahvatervise, keskkonna ja jäätmete küsimuses.

Allikas: Maailmapanga rühm: *Strategic planning guide for municipal solid waste management.*

Kohalikul või piirkondlikul tasandil võib pädev asutus või jäätmehooldusettevõtte luua *hotline* telefoni või e-posti teenuse, kus kodanikud saavad esitada küsimusi seoses jäätmehooldussüsteemiga.

Teine võimalus on õppida asja käigus, näiteks võivad ringlussevõtukeskuses olla koolitatud töötajad, kes aitavad inimestel oma jäätmeid õigesti eraldada.

Majanduslikud vahendid

Ideaaljuhul on majanduslike vahendite kavandamisel eesmärk luua tarbijale või tootjale stiimuleid oma praeguse käitumise muutmiseks nii, et see avaldaks keskkonnale väiksemat survet. Sinna hulka kuulub lahenduste otsimine jäätmete tekitamise vältimiseks või jäätmehooldusvõimaluste valikut, mis kahjustaksid vähem keskkonda. Tavalised majanduslikud stiimulid on maksud ja tasud.⁵ Heaks näideteks on prügil- ja pakendimaksud ning tasud jäätmete kogumise ja töötlemise eest. Tasud jäätmete kogumise ja töötlemise eest võib kavandada mitmel erineval viisil, näiteks kaalupõhised kogumiskavad, mahupõhised kogumiskavad või tasude vähendamine, kui majapidamised komposteerivad jäätmeid ise.

⁵ OECD keskkonnaga seotud maksete andmebaasis määratletakse makse kui kohustuslikke ühepoolseid makseid valitsemissektorile, mida võetakse keskkonna jaoks eriti oluliselt maksubaasilt. Maksud on ühepoolsed selles mõttes, et valitsuse poolt maksumaksjale pakutavad hüved ei ole tavaliselt maksetega vastavuses. Mitte-ühepoolsetele tasude ja maksude puhul on pakutavad teenused (näit. kogutava ja käitleva prügi hulk) võetud suuremal või vähemal määral arvesse.

Tasud ja maksud ei ole siiski ainsad majanduslikud vahendid. Stiimuli loomiseks võib kasutada ka subsiidiume. Kasutusaja ületanud auto omanikule võib maksta lisatasu, kui ta annab selle üle volitatud autolammutajale, kes tagab jäätmetöötuse vastavalt kehtivatele õigusaktidele, näiteks õlijääkide kogumise ja töötlemise jne. Asjaomane asutus võib subsideerida ka teatavate jäätmevoogude kogumist, näiteks Ni-Cd patareid.

Kast 5.9 Näited majanduslike vahendite kohta:

Komisjon on koostanud uuringu *keskkonnamaksude kasutamise majanduslike ja keskkonnamõjude kohta Euroopa Liidus ja selle liikmesriikides*. Üks uuritud maksudest on prügilamaks. Uuring on avaldatud:

http://europa.eu.int/comm/environment/enveco/taxation/ch10_landfill.pdf

Teises uuringus *olmejäätmete hoolduse rahastamise ja stiimulite kohta* uuritakse 20 innovaatilise rahastamissüsteemi juhtumit.

Vt: <http://europa.eu.int/comm/environment/waste/costwastemanagement.pdf>

OECD on koostanud keskkonnaga seotud maksude andmebaasi eelmääratletud päringutega riigimaksude kohta, sealhulgas jäätmemaksud. Vt:

<http://www.oecd.org/EN/document/0,,EN-document-8-nodirectorate-no-1-3016-8,00.html#title1>

Terviklik tootepoliitika

Terviklik tootepoliitika on mitmeid meetmeid hõlmav raamistik, sinna kuuluvad näiteks tootjavastutus, ökomärgised, olulistsükli analüüs ja keskkonnajuhtimissüsteemid. Selle eesmärk on integreerida keskkonnavalased kaalutlused tootekujundusse, et vähendada survet keskkonnale toote kogu olulistsükli jooksul. Surve vähendamist keskkonnale saavutatakse näiteks ohtlike ainete kasutamise vähendamisega või toodete ringlussevõtvõimaluste suurendamisega.

Viimastel aastatel on tootjavastutus saanud populaarseks meetmeks peamiselt sellepärast, et sellega rakendatakse põhimõtet saastaja maksab ja seega vähendatakse kohaliku omavalitsuse kulusid. Lisaks sellele teevad tavaliselt tootjad ise otsuse, kuidas luua süsteemid tootjavastutuse

toimimiseks. Teisest küljest võib asja rahaline külg olla avalikkusele mitte nii läbipaistev.

Kast 5.10 Näited tootjavastutuse kohta:

Rootsi - tootjavastutus elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete eest

Rootsis jõustus määrus tootjavastutuse kohta elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete eest 1. juulil 2001. Tootjal on muu hulgas kohustus võtta tasuta tagasi vana seade, kui klient ostab uue toote, ja esitada kohalikele omavalitsustele tagasivõtu kava.

Vt: <http://www.internat.naturvardsverket.se/index.php3>

Direktiiv elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete kohta

Tootjavastutust on rakendatud ka direktiivis elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete kohta nii kogumise kui töötlemise tasandil. Seega vastutavad turustajad uue toote tarnimisel selle eest, et vanad tooted saab turustajale tasuta tagasi viia üks-ühele vahetusena, kui seade on samaväärset liiki ja on täitnud tarnitud seadmega sama eesmärgi. Tootjatelt nõutakse elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete töötlussüsteemide loomist.

Vt: http://europa.eu.int/comm/environment/waste/weee_index.htm

Keskkonnaalased kokkulepped

Keskkonnaalased kokkulepped tööstuse ja asutuste vahel teatavate eesmärkide saavutamiseks võivad kujutada kasulikku lähenemist tööstustegevuste keskkonnamõju vähendamiseks. Tihti antakse tööstusele võimalus valida, kas täita teatavaid õigusnõudeid või sõlmida kokkulepe, kuidas saavutada sihtmärgid.

Kast 5.11 Näited keskkonnaalaste kokkulepete kohta:

Uuring keskkonnaalaste kokkulepete kohta

EMP on läbi viinud uuringu keskkonnaalaste kokkulepete kohta. Uuringu eesmärk on teavitada poliitikuid ja avalikkust keskkonnaalaste kokkulepete kasutamisest Euroopa Liidus, esitades lühiülevaate selliste kokkulepete praegusest kohaldamisest liikmesriikides. Seda võib lugeda:

<http://reports.eea.eu.int/92-9167-052-9>

Hollandi pakendileping

Kui Hollandi valitsus võttis üle pakendidirektiivi Hollandi õigusesse, kehtestati üksikutele tootjatele ja importijatele mitmesugused pakendikohustused. Pakendite tarneahelale anti siiski võimalus sõlmida leping, milles asjaomased pooled lepiksid kokku, kuidas määruse kohustusi rakendada. Teine pakendileping allkirjastati 1997. aastal. Üks lepingu eesmärkidest on, et turule toodavate pakendite koguse kasv oleks piiratud SKT kasvuga miinus 10%. Praegu toimuvad läbirääkimised kolmanda pakendilepingu üle.

Vt: <http://www2.minvrom.nl/pagina.html?id=5001>

Planeerimine

Valides erinevate kogumis- ja töötlusvõimaluste vahel on vaja võtta arvesse jäätmehooldusrajatiste edasist võimsust, tagamaks piisava võimsuse jäätmekava eesmärkide saavutamiseks.

Seda tehes tuleb võtta arvesse kahte teemat. Esimene teema on seotud finantsnõuetega ja küsimusega kes võtab rahalised kohustused, kui võimsust laiendatakse. Teine teema puudutab edasiste rajatiste võimalikku asukohta. Ühine probleem on selles, et keegi ei taha oma naabriks jäätmehooldusrajatist, nii vajab see teema tihti pikaajalist ette planeerimist.

Kast 5.12 Näide planeerimise kohta:

Taani Keskkonnakaitse Agentuur on esitanud hinnangulise oletuse põletamiseks sobivate jäätmete koguse ja jäätmepõletuse võimsuse kohta. Teavet on kogutud Taani jäätmepõletusrajatistest praeguse ja edasise põletamisvõimsuse, põletamisüksuste arvu, jäätmete kütteväärtuse, aastase tööaja, lubade ja eeldatavate võimsusmuudatuste või muude kavandatavate suuremate muudatuste kohta enne 2008. aastat. Põletamiseks sobivate edasiste jäätmete koguseid võrreldakse eeldatava põletusvõimsusega aastatel 2004 ja 2008.

Aruanne *Affaldsforbrænding i 2004 og 2008, mængder og kapaciteter* asub (inglisekeelne kokkuvõte): <http://www.mst.dk/udgiv/Publikationer/2001/87-7944-724-4/pdf/87-7944-725-2.PDF>

5.5 Pikaajaline areng

Nagu on nimetatud punktis 3.1, võib kava hõlmata ainult kolme kuni viit aastat. Võib olla vajadus siiski pikaajalise perspektiivi järgi, et luua vajalik võimsus edasiste jäätmekoguste hooldamiseks. Seega võivad kasuks tulla kaalutlused pikaajalise võimsuse ja kulude kohta.

Lisaks sellele võivad edasised algatused olla kasulikud eesmärkide saavutamiseks. Näiteks kui täidetakse prügiladirektiivi biolagundatavate olmejäätmete sihtmärgid, võib järgmiseks 12 aastaks vaja minna uusi kogumissüsteeme ja ringlussevõturajatisi.

Kontrollnimekiri:

- ◆ Eesmärkide seadmine:
 - Kas eesmärgid vastavad EL jäätmehoolduspõhimõtetele?
 - Kas on seatud eesmärgid EL prioriteetsete jäätmevoogude osas?
 - Kas eesmärkidele on antud keskkonnavalused ja majanduslikud hinnangud?

- ◆ Eesmärkide kontroll ja hindamine strateegia/kava läbivaatamiseks:
 - Kas iga eesmärgi tarvis on seatud mõõdetavad sihtmärgid? ELi või siseriiklikes õigusaktides või planeerimisprotsessi tulemusel?
 - Kas on kindlaks määratud näitajad edusammude kontrollimiseks? Kas need on mõõdetavad?
 - Strateegia/kava läbivaatamiseks tuleks teha ajagraafik: kuidas ja millal see läbi vaadatakse?

- ◆ Strateegia sõnastamine ja tegevuskava:
 - Kas on antud hinnang edasistele jäätmekogustele? Kas valitud eeldused on mõistlikud ja kas need hõlmavad kõiki parameetreid, mis võivad mõjutada jäätmete tekitamist edaspidi?
 - Mis liiki jäätmehooldusrajatised on olemas? Kas nende võimsusest piisab edasisteks vajadusteks (põhinedes edasistele hinnangulistele jäätmekogustele) ja uuteks eesmärkideks?
 - Kas on jagatud vastutus valitsuse, kohalike omavalitsuste, tööstuse jne vahel?
 - Kas on antud hinnang kava rakenduskuludele? Kas kava rahastatakse jäätmemaksude/tasude, tulumaksu või muude vahendite abil?
 - Kas on koostatud ajagraafik uute tegevuste rakendamiseks tegevuskavas?

- ◆ Rakendusmeetmed:
 - Kas kavas on meetmed, mis toetavad selle rakendamist? Teadlikkuse tõstmine? Majanduslikud stiimulid? Muud haldus- või regulatiivmeetmed?

6 Kasulikud veebileheküljed ja trükised

Järgnevalt on esitatud internetis olevate viidete mittetäielik nimekiri. See hõlmab lisateabe allikaid jäätmekavade koostamise kohta, erinevaid juhiseid ning riigi ja piirkondlikke kavasad ning samaväärseid strateegilisi dokumente.

Lisaks sellel esitatakse ülevaade asjaomastest trükistest.

6.1 Lisateave

Euroopa Komisjon, keskkonna peadirektoraat, tuumaohutus ja kodanikukaitse	Üldine veebisait: http://europa.eu.int/comm/environment/index_en.htm EL tähelepanu jäätmehooldusele: http://europa.eu.int/comm/environment/waste/facts_en.htm Terviklik tootepoliitika: http://europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm
EL õigusaktid, EUR-Lex	Jaotis 15.10.30.30 – jäätmehooldus ja keskkonnasäästlik tehnoloogia http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/reg/en_register_15103030.html
Euroopa Statistikaamet – Eurostat	http://www.europa.eu.int/eurostat.html
Euroopa Keskkonnaagentuur	Üldine veebisait: http://www.eea.eu.int/ Jäätmete kohta: http://themes.eea.eu.int/Environmental_issues/waste
Euroopa Jäätme- ja Materjaliringluse Teemakeskus	http://waste.eionet.eu.int/ <i>Wastebase</i> , elektrooniline andmebaas teabega jäätmete, jäätmepoliitikate, jäätmete planeerimise, hoolduse ja käitluse kohta Euroopas: http://wastebase.eionet.eu.int/

Ohtlike jäätmete riikidevahelise veo ja nende kõrvaldamise kontrolli Baseli konventsiooni sekretariaat	http://www.unep.ch/basel/
Århusi konventsioon	http://www.unece.org/env/pp/ Århusi konventsiooni rakendamine Euroopa õigusaktides: http://europa.eu.int/comm/environment/aarhus/index.htm
OECD keskkonna direktoraat	http://www.oecd.org/oecd/pages/home/displaygenera/0,3380,EN-home-8-nodirectorate-no-no--8,FF.html Keskkonnaga seotud maksude andmebaas http://www1.oecd.org/scripts/env/ecoInst/index.htm
ACRR (Linnade ja piirkondade ühing ringlussevõtuks)	http://www.acrr.org/german/about-us/uber-uns.htm
Vahendite keskkonnasäästliku kasutuse ja ringlussevõtu Euroopa ühing	http://www.assurre.org
Vahendite ringlussevõtu foorum	http://www.residua.com/rrf/index.htm

6.2 Juhised

Keskkonnasäästliku jäätmehoolduse strateegiline planeerimine: valikuvõimaluste koostamise ja hindamise juhised	Ühendkuningriikide valitsuse asepeaministri büroo on avaldanud keskkonnasäästliku jäätmehoolduse strateegilise planeerimise hea tava juhise. http://www.planning.odpm.gov.uk/spswmgod/index.htm
Jäätmekavade ja hoolduse hindamise meetodika	Prantsusmaa Keskkonna- ja Energiahalduse Agentuuri (ADEME) avaldatud. Prantsuskeelne versioon: http://www.ademe.fr/collectivites/Dechets-new/Politique-planif/plans/guide.htm . Olemas on ka ingliskeelne kokkuvõte, ministriumide kavade olmejäätmete

	haldamiseks.
Tahkete olmejäätmete strateegilise planeerimise teatmik	<p>Maailmapanga avaldatud. Teatmiku eesmärk on esitada teavet, toetavad meetodeid ja vahendeid tahkete olmejäätmete hoolduse strateegiliste kavade koostamiseks kohalikul ja piirkondlikul tasandil. Esmane sihtrühm on kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused arengumaades ja üleminekujärgus majandusega maades, kuid suur osa planeerimisteatmiku materjalist on asjakohane ja kasutatav kõigis riikides.</p> <p>http://wbln0018.worldbank.org/External/Urban/UrbanDev.nsf/Urban+Waste+Management/349F2CDAE6E96C6285256B3A007DB3D1?OpenDocument</p>
Riigi jäätmestrateegia: toetav juhised	<p>Šotimaa keskkonnakaitse agentuuri juhised piirkonna jäätmekavade kui riigi jäätmestrateegia võtmevahendi koostamiseks.</p> <p>http://www.sepa.org.uk/nws/guidance/nws/nws_supporting_guidance.htm</p>
Juhised jäätmete kohta. Jäätmehoolduse raamistik ja strateegiad Euroopa linnades	<p>Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraadi abil Kopenhaageni linna keskkonnakaitse asutuse avaldatud 1999. aastal.</p> <p>http://euronet.uwe.ac.uk/waste/</p>
Jäätmete minimeerimise hea tava juhised	<p>Ühendkuningriigi keskkonnaasutuse avaldatud. Juhised on kasulik väikestele ja keskmiste suurusega ettevõtetele, kuid nad koostavad jäätmete minimeerimise programmi töökohal.</p> <p>http://www.environment-agency.gov.uk/commodata/105385/good_practice.pdf</p>
Praktilised juhised	<p>Prantsusmaa Keskkonna- ja Energiahalduse Amet (ADEME) on avaldanud neli praktilist juhist: Les déchets des ménages, Le compostage individuel, Les appareils électroménagers and Les déchets dangereux.</p> <p>http://www.ademe.fr/particuliers/</p>

6.3 Riikide jäätmekavad ja -strateegiad

Austria	<i>Riigi jäätmekava 2001</i> , Austria Põllumajanduse ja Metsanduse, Keskkonna ja Veemajanduse Riigiministeerium : http://gpool.lfrz.at/gpoolexport/media/file/federalwaste.pdf
Belgia	Flandria: <i>Strateegiline jäätmekava (2002–2006)</i> ja muud jäätmekavad: http://www.ovam.be/ Valloonia: <i>Horizon 2010, Plan Wallon des déchets</i> , Valloonia Keskkonnaministeerium http://environnement.wallonie.be/cgi/dgrne/plateforme_dgrne/visiteur/frames.cfm Brüssel: <i>Plan de prévention et de gestion des déchets 1998-2002.</i>
Taani	<i>Waste 21, jäätmekava 1998–2004</i> , Taani Keskkonnakaitse Agentuur: http://www.mst.dk/udgiv/Publications/1999/87-7909-571-2/pdf/87-7909-570-4.PDF
Soome	<i>Riigi jäätmekava, 1998–2005</i> , Ministry of Environment: http://www.vyh.fi/eng/environ/policy/waste/planning.htm Brošüür <i>Soome riigi jäätmekava lühiülevaade.</i> http://www.vyh.fi/eng/orginfo/publica/electro/waste/waste.pdf
Prantsusmaa	Näited departemangude kavade kohta: Vastu võetud või avaldatud: Pas-de-Calais : <i>Plan départemental révisé d'élimination de déchets menagers et assimilés</i> 13. septembril 2002 Alpes de Haute-Provence: <i>Plan départemental d'élimination de déchets menagers et assimilés</i> 15. veebruaril 2002
Saksamaa	Näited jäätmekavade kohta: Vastu võetud või avaldatud: Baieri: <i>Abfallwirtschaftsplan Bayern, Verordnung und Begründung</i> Detsember 2001 Bremen: <i>Abfallwirtschaftsplan und Abfallbilanz</i> Veebruar 2002
Kreeka	Kava ingliskeelne kokkuvõte on WasteBase'is (mitteametlik kokkuvõte): http://waste.eionet.eu.int/wastebase/plans/details_html?pk=P-

	GR01-0
Iirimaa	<p>"A policy statement, waste management – changing our ways", keskkonna ja kohalike omavalitsuste ministeerium, september 1998: http://www.environ.ie/environ/envindex.html</p> <p>Näide piirkondliku kava kohta: <i>Waste Management Plan for the Dublin Region 1999-2003.</i></p>
Itaalia	<p>Kava ingliskeelne kokkuvõte on WasteBase'is (mitteametlik kokkuvõte):</p> <p>http://waste.eionet.eu.int/wastebase/plans/details_html?pk=P-IT1</p> <p>Näited piirkondlike kavade kohta: Vastu võetud või avaldatud:</p> <p>Lazio: <i>Piano di gestione dei rifiuti</i> September 2002</p> <p>Puglia: <i>Piano di gestione dei rifiuti e delle bonifiche in Puglia – Completamento, integrazione e modificazione</i> September 2002</p>
Luksemburg	<p><i>Plan national de gestion des déchets</i> (2001–2006).</p> <p>http://www.mev.etat.lu/home.html</p>
Madalmaad	<p>Elamuehituse, ruumilise planeerimise ja keskkonna minister koos jäätmehooldusnõukoguga koostas <i>The National Waste Management Plan 2002–2012.</i></p> <p>http://www.aoo.nl/default.htm?http%3A//www.aoo.nl/page.asp%3Fmenu_id%3D76</p>
Norra	<p><i>The Government's Waste Policy</i>, keskkonnaministeerium</p> <p>http://odin.dep.no/md/engelsk/publ/rapporter/022051-220006/index-dok000-b-n-a.html</p>
Portugal	<p><i>Projecto Para o Plano Nacional de Resíduos</i>, linnade, ruumilise planeerimise ja keskkonnaministeerium:</p> <p>http://www.ambiente.gov.pt/</p>
Hispaania	<p><i>Plan Nacional de Residuos Urbanos</i> (2000-2006). [Eesti keeles: Hispaania olmejäätmete riiklik kava].</p> <p>http://www.mma.es/calid_amb/residuos/plan/index.htm</p>
Rootsi	<p><i>Regeringens skrivelse, 1998/99:63, En nationell strategi för avfallshanteringen</i></p>

	http://miljo.regeringen.se/propositionermm/skrivelser/pdf/skr989_9_63.pdf Näited kohalike kavade kohta: Vastu võetud või avaldatud: Malmö: <i>Avfallsplan</i> 1993 Nybro: <i>Avfallsplan for Nybro 1989-2000</i> Aprill 1991
Ühendkuningriik	Inglismaa ja Wales: <i>Waste Strategy 2000</i> (1. ja 2. osa), keskkonna, transpordi ja piirkondade osakond: http://www.defra.gov.uk/environment/waste/strategy/cm4693/pdf/wastvol1.pdf http://www.defra.gov.uk/environment/waste/strategy/cm4693/pdf/wastv2_1.pdf Šotimaa: <i>The National Waste Strategy 1999</i> , Šotimaa Keskkonnakaitse Agentuur: http://www.sepa.org.uk/nws/guidance/nws/nws_1999.htm Jäätmekavade projektid asuvad: http://www.sepa.org.uk/nws/guidance/dawp.htm

6.4 Trükised

EL tähelepanu jäätmehooldusele (*EU Focus on Waste Management*)

Euroopa Liit on määratlenud jäätmestrateegia ja täidab seda. Strateegiat käsitletakse allpool esitatud dokumendis. Selle eesmärk on teavitada kohalikke ja piirkondlikke esindajaid, valitsusväliseid organisatsioone, sotsiaalpartnereid, tarbijaid ja kodanikke. Selles on viidad seotud ühenduse jäätmealastele uuringutele. Strateegia on avaldatud:

<http://europa.eu.int/comm/environment/waste/publications/eufocus.htm>

EL uuring jäätmete vältimise ja minimeerimise kohta (*EU Study on Waste Prevention and Minimisation*)

Käesolevas uuringus käsitletakse mõnda parimat jäätmete minimeerimise tava nii tööstus- kui olmejäätmevoogude osas. Uuringu eesmärgid on:

- a. kindlaks määrata ja analüüsida mitmete riigiasutuste võetud meetmeid tööstusjäätmete koguse ja ohtlikkuse minimeerimiseks;
- b. kindlaks määrata ja analüüsida olmejäätmete sektoris jäätmete vältimise hea tava;
- c. kindlaks määrata horisontaalmeetmed, mis on võetud selleks, et kõrvaldada jäätmevoost ohtlikud jäätmed;

d. mõõta ja analüüsida mitme konkreetse näite põhjal keskkonnaalast ja majanduslikku kasu, mis on seotud jäätmete vältimisega.

Uuring on avaldatud:

<http://europa.eu.int/comm/environment/waste/studies/prevention&minimisation.htm>

Olmejäätmehoolduse rahastamis- ja stimuleerimiskavad (*Financing and Incentive Schemes for Municipal Waste Management*)

Konkreetne eesmärk on viia läbi 20 juhtumi uuringud innovaatiliste rahastamissüsteemide kohta kohalikul ja riigi tasandil, mis valitakse välja kokkuleppel Euroopa Komisjoniga. Juhtumite uuringutel pööratakse eelkõige tähelepanu süsteemidele, mis stimuleerisid jäätmekoguste vähendamist ning suurendasid ringlussevõttu ja komposteerimist. Kirjeldatakse nendest süsteemidest saadud kogemusi ja tulemusi. Uuring on avaldatud:

http://europa.eu.int/comm/environment/waste/studies/financingmunicipalwaste_management.htm

Olmejäätmehoolduse kulud ELis (*Costs of Municipal Waste Management in the EU*)

Euroopa Komisjon on avaldanud põhjaliku aruande tahkete olmejäätmete hoolduskulude kohta. Aruandes on ülevaade erinevate jäätmehooldusvõimaluste kuludest kohalikul ja riigi tasandil kõigis 15 EL liikmesriigis. Komisjon püüab uuringus luua edasisteks poliitilisteks muutusteks lähteandmeid. Aruanne ja lisad asuvad:

http://europa.eu.int/comm/environment/waste/studies/eucostwaste_management.htm

Olmejäätmehooldus ühinevates riikides (*Municipal Waste Management in Accession Countries*)

Eurostat on kogunud teavet kümne Kesk- ja Ida-Euroopa riigi ning kahe Vahemeremaa kohta.

<http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop/print-catalogue/EN?catalogue=Eurostat&product=KS-47-02-301--N-EN>

Edukad lahendused komposteerimise ja lahuskogumise valdkonnas (*Success stories on composting and separate collection*)

Selle projekti käigus määrati kindlaks mitu edukat tsentraliseeritud ja kodust komposteerimiskava kuues liikmesriigis (Hispaania, Prantsusmaa, Iirimaa,

Itaalia, Portugal ja Ühendkuningriik). Iga kava puhul on esitatud juhtumi uuring, rõhutades kava edukuse põhjuseid.

<http://europa.eu.int/comm/environment/waste/compost/index.htm>

Biolagundatavate olmejäätmete hooldusvõimaluste majanduslik analüüs (*Economic analysis of options for managing biodegradable municipal waste*)

Uuringu peamine eesmärk oli anda majanduslik hinnang, milles võetakse arvesse nii isiklike kui sotsiaalhoolekande kulusid ja tulusid olmejäätmete biolagundatava fraktsiooni hooldamise olemasolevate võimaluste puhul. Põhirõhk on lahuskogumisel ja komposteerimisel/anaeroobsel lagundamisel. Uuringus keskendutakse Euroopa Liidu liikmesriikidele ja esimee lainega ühinevatele riikidele.

<http://europa.eu.int/comm/environment/waste/compost/>

Biolagundatavate olmejäätmete hooldus Euroopas (*Biodegradable municipal waste management in Europe*)

EMP aruande eesmärk on anda otsustajatele juhiseid, kuidas täita EL prügiladirektiivi sihtmärke biolagundatavate olmejäätmete prügilasse ladustamise vähendamisel.

http://reports.eea.eu.int/topic_report_2001_15/en

Keskkonnavahendid

EMP on läbi viinud terve rea uuringuid poliitikameetmete ja -vahendite kohta. Näiteks on *Environmental taxes - Recent developments in tools for integration*, kus EMP esitab aruande keskkonnamaksude kasutamise ja mõju arengu kohta ning saavutatud edusammude kohta ökoloogiliste maksude reformimise osas. Avaldatud:

http://themes.eea.eu.int/Actions_for_improvement/policy/reports.

Jäätmete ja materjalivoogudega seotud teabe hindamiseks kohaldatavad meetodid ja vahendid (*Applicable methods and tools for the assessment of information related to waste and material flows*)

Uuringus on ülevaade erinevatest vahenditest nagu olelustusükli hinnang, keskkonnamõju hinnang, kulude-tulude analüüs, geograafilised teabesüsteemid, näitajad jne ning esitatakse rakenduste kirjeldus. Ettevalmistamisel, selle avaldab Euroopa Keskkonnaagentuur:

<http://www.eea.eu.int/>

Keskkond ja tervis

Taani Keskkonnakaitse Agentuur avaldas 2001. aastal aruande, milles kirjeldatakse selle tööd inimtervise kaitsmisel kemikaale ja keskkonda käsitlevate õigusaktide abil. Aruandes pööratakse tähelepanu inimese tervist ohustavatele teguritele, mis on pärit õhust, mullast, joogiveest, vanniveest, ujulatest, jäätmetest, mürast ja keemilistest ainetest. Aruanne koostati esialgselt kasutamiseks Kesk- ja Ida-Euroopa riikides. Lisateave aruandest *Environmental Factors and Health -The Danish Experience*, avaldatud:

http://www.mst.dk/udgiv/Publications/2001/87-7944-519-5/html/default_eng.htm